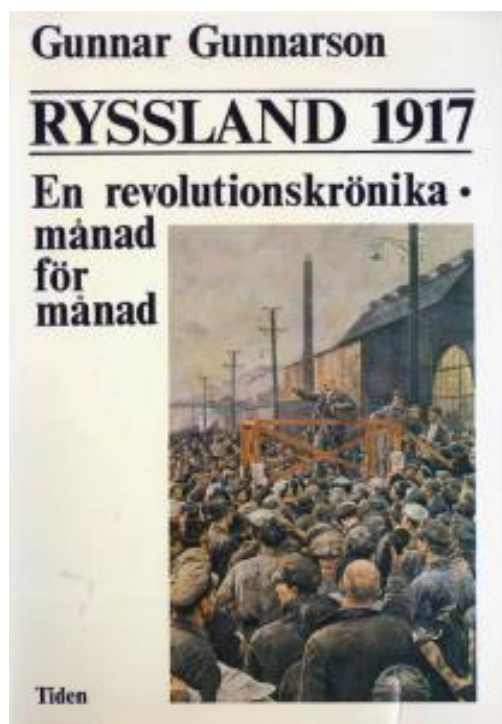

Gunnar Gunnarson
Ryssland juli-oktober 1917

Gunnar Gunnarsons *Ryssland 1917 – En revolutionskrönika månad för månad* (utg 1967), med underrubriken ”Ryska revolutionen i ord och bild; Dokument i urval ...” är ett mycket vackert arbete, med mängder av fotografier, faksimil av tidningar m m. Det som återges nedan är bara *texten* i kapitlet om tiden från *juli* (då kontrarevolutionen går till offensiv) till och med *oktober* (ryska tideräkning), dvs fram till och med maktövertagandet. Detta är i sig mycket intressant, men som sagt tillför boken så mycket mer (den intresserade kan försöka få tag i boken via något antikvariat).

Boktexten baseras till stor del på tidsdokument + text skriven i mindre stil – som förbinder dokumenten och förklarar sammanhanget. För fullständighets skull bör nämnas att Gunnarson vid arbetet med denna bok biståtts av en rysk historiker, A N Nanarokov, vilket bör ha påverkat både urvalet av dokument och kommentarerna (det var under Brezjnev-epoken).

Innehåll

Juli: ”Dreyfusiaden”	1
Augusti: ”Ödets man”	6
September: ”Krisen har mognat . . .”	14
Oktober: Skottet från kryssaren ”Aurora”	18

Juli: ”Dreyfusiaden”

I verkligheten fanns det inte något behov för bolsjevikerna att ”gå ut på gatan”. ”Gatan” började komma till bolsjevikerna. Bakgrunden till den politiska radikaliseringen av såväl vänster som höger under sensommaren 1917 var en markerad försämring av levnadsförhållandena. Den gjorde sig mest kännbar i större städer och industriområden, där bolsjevikerna givetvis redan hade sina flesta anhängare. I Moskva inträdde exempelvis ingen förbättring i livsmedelstillförseln mellan mars och juli. Staden hade fortfarande brist på väsentliga livsmedel — bröd, kött, potatis och säd . . .

Lionel Kochan

Det är troligt att vissa militära aktioner ägde rum under julidagarna på initiativ av en del kamrater som uppriktigt trodde att deras ståndpunkt inte avvek från Lenins bedömning av situationen.

Leo Trotskij

Ge inte de rabiata reaktionärerna en förevändning att anklaga er för våld, fall inte offer för provokationer. Undvik demonstrationer och sammanstötningar på gatorna.

Bolsjevikpartiets CK den 4 juli 1917

Allt hopp om en fredlig utveckling av den ryska revolutionen har försvunnit för gott.

Lenin

Den revolutionära utvecklingen i Ryssland under året 1917 är full av paradoxer. Händelserna i juli illustrerar dramatiskt detta paradoxala drag. De revolutionära massorna tar återigen initiativet, medan yrkesrevolutionärerna — som enligt det leninska synsättet borde leda utvecklingen och som i den mer heroiserande, särskilt tidigare sovjetryska historieskrivningen också antas göra det — förlorar ledningen. Den revolutionära vågen stiger till den grad, att kontrollen glider ur händerna på de revolutionära ledarna. Månaden börjar med en kris, som snär berövar bolsjevikerna det inflytande, de hittills vunnit.

Några av de till huvudstaden förlagda regementena planerade väpnade demonstrationer mot regeringen, och de kan ha fått uppmuntran av den bolsjevistiska militärkommittén, som hade sitt huvudsäte i den från tsartiden kända balettdansösen Ksesjinskajas villa. Från kvällen den 3 till morgonen den 4 juli ägde väldiga demonstrationer av arbetare och väpnade soldater rum — den 3 juli samlades sålunda grenadjär-regementet, kulspruteregementet, de 1:a, 3:e, 176:e och 180:e reservinfanteriregementena jämte skjutskolans officerare och en del andra enheter tillsammans med 30 000 arbetare från Putilov-verken framför Tauriska palatset och krävde att sovjeten skulle överta all makt. De mottogs av Tjernov, som viftade med några papper, som han förklarade vara de länge otåligt motsedda lagarna om jordfördelning bland bönderna. Den amerikanske korrespondenten A. R. Williams berättar:

En röst ropade: ”Det är bra, men träder de i kraft omedelbart?” ”Så snart omständigheterna tillåter”, svarade Tjernov. ”Det vet vi vad det betyder”, dundrade rösten. ”Vi vill att bönderna skall få sin jord nu omedelbart! Vad i helvete har ni gjort alla dessa veckor?” ”Jag är inte skyldig att redovisa vad jag gör inför er!” skrek Tjernov, blek av raseri.

Stämningen bland massorna var på kokpunkten. Man visste att planer fanns att sända Petrogradgarnisonens trupper till fronten, och justitieministern Perevertsev var oklok nog att med hjälp av väpnade förband försöka vräka fackförbunden och andra arbetarorganisationer från den förre tsaristiske ministern Durnovos — en av ”segerherrarna” från revolutionsåret 1905 — villa. Regeringens situation försämrades naturligtvis också av junioffensivens fullständiga sammanbrott. Högerelementen inom regeringen kom då på idén att utnyttja detta för att göra slut på ”dubbelväldet”. Två kadettministrar avgick i syfte att framkalla en kris med resultatet att koalitionspartierna skulle bli ängsliga för att regera ensamma mot de revolutionära massorna och därför göra eftergifter åt borgerligheten. Dessa beräkningar visade sig riktiga: man bad och bönföll kadetterna att stanna kvar i regeringen.

”Gatan” — de revolutionära massorna hade en annan syn på saken : eftersom kadettministrarna nu avgått borde makten, menade man, helt läggas i sovjeternas händer. Rörelsen hotade att övergå i full revolution. Ombud från truppförbanden uppvaktade bolsjevikerna med krav på stöd för en väpnad resning. Partiets centralkommitté ansåg hela aktionen förhastad och skickade ut ombud till arbetsplatser och bostadsområden för att hejda extremisterna. Med hänsyn till stämningen bland massorna beslöt man att försöka länka in rörelsen inom ramen för en visserligen väpnad, men fredlig demonstration. En sådan ägde också rum 4 juli med bortåt en halv miljon deltagare och under mönstergill ordning. Natten mellan 4 juli och 5 juli beslöt bolsjevikpartiets centralkommitté att demonstrationen skulle upphöra. Då hade trupper, inkallade från fronten, redan börjat skjuta på folket — ”dubbelväldet” var slut, sovjeternas makt slut, kontrarevolutionen hade övergått till motoffensiv. Alexander Pomorskij har skildrat kosackernas angrepp utanför Ksesjinskajas villa:

Ett mångstämmigt dån hördes, det växte sig allt starkare. Inne på de tillbommade gårdarna, där gårdskarlarna stod tysta, lade jag märke till avsuttna kosacker när jag passerade med demonstrationen på väg mot Litejnyj prospekt.

Plötsligt var hela gatan full av dem.

Särskilt fäste jag mig vid en kosackofficer. Hans ansikte var förvridet och han ropade hatfullt åt demonstranterna:

— Nu äntligen skall ni få se på frihet!

På gatan började folk sjunga. Först hördes en hög kvinnoröst, sedan ännu en, och den första, en kontraalt, drog mer och mer med sig de andra, tills plötsligt hela demonstrationen föll in och bar sången med sig som en fana. Kosackerna ryckte till och hejade sina hästar. Sången blev allt starkare och starkare.

En ny arbetarkolonn anslöt sig till demonstrationen. Från Litejnyj prospekt och Sadovajagatan hördes de första skotten.

Kosackerna uppfattade signalen som de så otåligt hade väntat på. I flygande fläng kastade de sig upp på sina hästar och red i sporrsträck ut från gårdarna mot demonstranterna, som fortfarande sjöng. Nya skott hördes. En ung, vacker flicka blev stående liksom i tankar, vacklade till och föll.

En matros lyfte upp henne. Blod rann ur hennes mungipor.

Alla som såg detta greps av våldsamt ursinne, men vi kunde inget göra kulsprutor stod uppställda på alla håll. Oordning uppstod i kolonnerna, och hukande sprang demonstranterna mot uppgångar och portar, där officersaspiranter och kosacker mötte dem med kulor och sabelhugg.

När jag sprang förbi det ställe, där de första skotten hade hörts, fick jag se en flicka

med vidöppna ögon och blodig mun ligga på körbanan. Jag stannade och tittade närmare på hennes ansikte. Plötsligt snördes mitt hjärta samman: jag kände igen Sjura Krivtsova, som jag 1916 hade arbetat tillsammans med på studenternas passbyrå i Moskva.

Sjura låg på gatan med utsträckta armar, och runt omkring föll allt fler kamrater. Kosackernas hästar galopperade fram över deras levande kroppar.

Demonstrationen drog sig tillbaka utan strid.

Repressalierna drabbade i främsta rummet bolsjevikerna — de truppförband som ”smittats av bolsjevismens bacill” sändes till fronten, tryckeriet Trud, som bekostats av arbetarnas egna hopsparade slantar, vandaliserades, och tidningen ”Pravda”, ”Soldatskaja Pravda” och andra stängdes. Lenins syster Maria Uljanova berättar:

Natten till den 5 juli demolerades Pravda. Officersaspiranterna hade där så när påträffat Iljitj, som bara en halvtimme före deras överfall hade åkt dit i något redaktionsärendet. Om förödelserna fick vi inget veta förrän nästa dag. På morgonen, medan vi ännu höll på att stiga upp, kom Jakov Sverdlov, som efter att ha redogjort för nattens händelser yrkade att Iljitj omedelbart skulle gömma sig undan. Det stod klart att det hela inte skulle inskränka sig till ödeläggelsen av redaktionen, och att Iljitj riskerade att hamna i officersaspiranternas klor. Jakov Michajlovitj lade sin regnkappa över axlarna på min bror, och de lämnade strax huset helt obemärkta. Och vi började förbereda oss för ett besök av oönskade gäster, något som vi inte betvivlade skulle komma. Sådana nattliga besök hade vi varit tillräckligt vana vid under tsarismen, men hur underligt och förolämpande var det inte att bli utsatt för en razzia i det ”fria” Ryssland!

På vår tysta, folktomma gata hördes sent på kvällen dånet från en stor lastbil, som stannade vid vårt hus. ”Det är till oss, nu har de kommit!” utropade jag. När vi gick fram till fönstren såg vi verkligen att lastbilen hade stannat utanför huset där vi bodde och att soldater redan var på väg mot uppgången. Genom fönstren hörde vi deras

högljudda röster, hörde hur de pratade med gårdskarlen eller portvakten, och efter några minuter hördes en ringning och hårda knackningar på dörren.

Vi öppnade genast, eftersom vi inte hade något att dölja, och hela vår lägenhet fylldes av en ursinnig hop officersaspiranter och soldater med gevär i händerna. De gav sig knappt tid att visa husundersökningsordern och tog genast itu med att leta efter den som de kommit för att hämta. Underrättelsechefens medhjälpare begav sig med två eller tre officerare och soldater in i det rum, där Iljitj bodde, medan de övriga ockuperade alla de andra rummen.

Trots att vi sade att Iljitj inte fanns i lägenheten letade de efter honom överallt där en människa kan tänkas gömma sig: under sängarna, i skåpen, bakom gardinerna osv. De begärde att få nycklar, och när jag hade öppnat den ena eller andra korgen och kofferten, kastade de sig över den och genomborrade innehållet med bajonetterna. De tycktes ibland inte ens fatta att det rörde sig om en så liten korg, att ingen vuxen person skulle få plats där. Sedan den ena eller andra saken hade undersökts, låste jag den igen, men jag kom snart underfund med att det bara bidrog till att hetsa upp lidelserna ännu värre. ”Om hon låser, så måste det vara där han är”, tycktes de tänka, och så kastade sig andra soldater genast över korgen och tvingade mig att öppna den, rotade i den och stack med bajonetterna. Vad som fanns i korgen intresserade dem inte, de undersökte inte sakerna: det enda de ville var att övertyga sig om att den ”tyske spion”, som de kommit för att söka, inte hade gömt sig där.

I Vladimir Iljitjs rum, där kontra-spionagechefens medhjälpare och två-tre officerare höll till, uppträdde man mer återhållsamt. Efter att ha rotat igenom allt och tagit hand om en del av papperen gjorde de ständigt nya försök att få veta något genom oss, och två soldater satt samtidigt vid bordet och tittade igenom några av Iljitjs brev. Där fanns åtskilliga brev från frontsoldater, och de flesta av dem andades hänförelse och tack-samhet mot Vladimir Iljitj, som hade anvisat dem en väg att få slut på det förbannade kriget. Jag kände till breven och när jag nu tittade på de läsande soldaterna, såg jag förvåning i deras ansiktsuttryck. Vad nu! Den tyske spionen och fosterlandsförrädaren, som de hade kommit för att arrestera som sin värste fiende, fick sådana brev från deras vapenbröder, från soldater i skyttegravarna!

Officerarna lyckades naturligtvis inte ta reda på var Vladimir Iljitj nu befann sig. En av dem förhörde Nadesjda Konstantinovna särskilt ihärdigt. ”Till och med enligt de gamla tsaristiska lagarna var en hustru inte skyldig att ange sin make”, avbröt jag honom. Han tystnade.

Lionel Kochan har påpekat, att julidagarna trots det svåra bakslaget för bolsjevikerna ändå var ett slags generalrepetition till den kommande oktoberresningen. Man lärde känna både fienden och de egna resurserna närmare, och man drog taktiska och organisatoriska lärdomar av händelserna. Ty bolsjevikernas ledning trodde nu inte på möjligheten av en fredlig revolution. Lenin sammanfattade deras ståndpunkt:

Sådant är det objektiva läget; antingen slutgiltig seger för militärdiktaturen eller också seger för ett väpnat arbetaruppror, en seger som är möjlig endast om detta uppror sammanfaller med en djupgående massrörelse mot regering och bourgeoisie med det ekonomiska sammanbrottet och det utdragna kriget som groningsgrund.

I det korta perspektivet hade emellertid julidagarna den mest katastrofala verkan på bolsjevikpartiets läge. Dess position försämrades ytterligare, då regeringen natten mellan 4 och 5 juli lät publicera dokument som påstods bevisa att Lenin var en "tysk agent", som mottagit pengar av "Kaiserns" regering för att använda allt sitt inflytande på att "underminera det ryska folkets förtroende till provisoriska regeringen". Uppgifterna härstammade från en agent provocateur, en före detta vänsterbolsjevik vid namn Alexinskij, som publicerat dem i en högerextremistisk, de antisemitiska "svarta hundradena" närstående tidning, då den övriga huvudstadspressen inte velat ta dem. Lenins motståndare begagnade naturligtvis genast chansen att diskreditera honom i allmänhetens ögon. Isaac Deutscher menar att en tillfällig framgång hos de politiskt oskuldsfulla, som inte var förtrogna med politikens finter i en revolutionär situation, var given: hade inte Lenin faktiskt återvänt genom Tyskland? Ingen tänkte på att alla andra vägar var stängda för de ryska emigranterna. Hade han inte agiterat mot kriget? Ingen tänkte på att största delen av det ryska folket var emot kriget. Och hade han inte underblåst upproret? Ingen tänkte på att Lenin var en gammal revolutionär, och att han ville att revolutionen skulle stöta inte bara romanoverna utan också habsburgsmonarkin och hohenzollrarna. Lionel Kochan betecknar dokumenten som "delvis förfalskade, delvis uppsnappade från de kanaler som förband Parvus och bolsjevikerna", och revolutionshistorikern Isaac Deutscher säger att "dokumenten kunde vid första blicken igenkännas som en klumpig förfalskning". De håller i varje fall inte stånd inför minimikraven på historisk källkritik.

Men de gjorde en tillfällig verkan. Lenin måste gå under jorden. Den 9 juli flyttade han över till sommaröjesområdet Rasliv utanför Petrograd. En tid bodde han i en koja, där han skrev artiklar och bland annat karakteriserade kampanjen mot honom som "en sannskyldig dreyfusad, en lögn- och förtalskampanj med ursinnigt politiskt hat som bakgrund ..." Men här skrev han också sin berömda bok "Staten och revolutionen", där han framlade sin statsteori i anslutning till Marx och lärdomarna från Pariskommunen.

Under tiden steg den kontrarevolutionära vågen allt högre. De reaktionära tidningarna karakteriserade Petrograds arbetare som "avskum", "upproriska slavar" och "onda andar", soldaterna som inte längre ville slåss för intressen som var dem främmande kallades "en samling kujoner, som förrått fäderneslandet", och mensjevikerna och socialistrevolutionärerna fick heta "sinnesrubbade fantaster", "uppkomlingar" och "förrädare". General Kornilov, som ville återinföra dödsstraffet i hela landet, blev överbefälhavare. Militärdiktaturen började kasta sin slagskugga över den historiska scenen.

Och den 24 juli löstes den långvariga regeringskrisen med bildandet av den nya provisoriska regeringen. I denna blev socialistrevolutionären A. Kerenskij premiärminister, kadetten N. Nekrasov vice premiärminister och finansminister, socialistrevolutionären N. Avksentjev inrikesminister, M. Teresjtjenko utrikesminister, socialistrevolutionären V. Tjernov jordbruksminister, mensjevikerna M. Skobelev arbetsminister, S. Prokopovitj handels- och industriminister, folksocialisten A. Pesjehonov livsmedelsminister, A. Nikitin post- och telegrafminister, kadetten P. Jurenev kommunikationsminister, kadetten A. Kartasjev Heliga synodens överprokurator, kadetten F. Kokosjkin statskontrollör och progressisten I. Jefremov tillsyningsminister.

Augusti: "Ödets man"

Varje klassamhälle behöver en enhetlig regeringsvilja. Dubbelväldet är till sitt väsen en det sociala kristillståndets regim: det representerar nationen i dess högsta splittring och bär inom sig det öppna eller dolda inbördeskriget. Ingen ville längre ha dubbelväldet. Tvärtom, alla längtade efter en stark makt, en makt av "järn". Kerenskijs juliregering var utrustad med obegränsade fullmakter. Den stilla avsikten var att med ömsesidigt samförstånd över demokratin och borgerligheten — vilka paralyserade varandra — ställa en "riktig" makt. Idén om en över klasserna stående "ödets man" . . . är ingenting annat än bonapartismens idé

Leo Trotskij

Utmärkande sig genom envis flit och stort självförtroende, var han till sina andliga gåvor en vanlig genomsnittsmänniska, utan all vidare horisont.

General Martinov om Kornilov

. . . jag har kommit hit för att från denna plats tillropa Ryssland: Förvirras icke, kära, frukta icke, dyraste! Skulle det till Rysslands räddning behövas ett under, då kommer Gud att på kyrkans bön göra ett under!

Ärkebiskop Platon

"Ni har ordet, general!"

Den lilla undersåtsiga mannen med kalmuckfysionomien, den skarpa, genomträngande blicken hos de små, svarta ögonen, vari ondskefulla gnistor flackade, visade sig på tribunen.

Miljukov

Händelserna i juli innebar ett bakslag för bolsjevikpartiet. Jakovleva, då medlem av partiets centralkommitté, förklarade:

Från alla orter inrapporterades efter julidagarna inte bara en avsevärd försämring av massornas stämning utan rentav en påtaglig fientlighet mot vårt parti. 1 åtskilliga fall misshandlades våra utsända talare. Medlemsantalet minskade snabbt och flera organisationer — i synnerhet i de södra provinserna — upphörde helt att finnas till.

(David Shub: *Lenin. A. Biography*. New American Library. N.Y.¹)

Trotskij talar om "ett revolutionärt lågvatten" i juli månad. Men han betonar å andra sidan att "dreyfusiadens" verkningar knappast blev långvariga. I början på augusti kunde bolsjevikerna samlas till sin sjätte kongress, om också under halvlegala former och med sin ledare ännu i illegalitet. Frågan om Lenin skulle föra sin sak i fråga om förtalskampanjen mot honom inför domstol besvarades med nej — ingen trodde att Lenin skulle få en fair rättegång, och man fruktade dessutom för hans liv. Kongressens resolutioner hade något av kompromiss, i det man å ena sidan återigen upprepade sina tvivel på möjligheten av en smärtfri erövring av makten från "den kontrarevolutionära bourgeoisien", å andra sidan begränsade sig till att ge partiet rollen av "avantgarde i kampen mot kontrarevolutionen", att alltså försvara sovjeterna, fabrikskommittéerna och de övriga proletära organen mot kontrarevolu-

¹ Svensk översättning: [Lenin – en biografi](#)

tionen och göra sitt inflytande gällande inom dessa organisationer. Partiet ansåg emellertid inte att tiden ännu var inne för en makterövring. Under hela augusti varnade partiets ledare arbetarna och soldaterna: ”Gå inte ut på gatan!”

Det enda dokument som finns kvar om kongressens arbete är de korta sekreteraranteckningarna: partiet hade inte pengar till stenografer, och dessutom var det omöjligt att släppa in utomstående personer på denna halvt illegala kongress. En av de närvarande, Jelisaveta Drabkina, berättar:

Sekreteraranteckningarna omtalar att kongressen öppnades av den äldsta delegaten, Michail Stepanovitj Olminskij, som höll inledningstalet. Sedan upplästes hälsningar från arbetare i Petrograd, valdes ett presidium, antogs en dagordning och godkändes mötesregler.

Allt detta stämmer. De sparsamma anteckningarna säger dock inte ett ord om den djupa rörelse som gripit alla som var församlade i denna fula sal med dess bristfälligt vitmenade väggar. De berättar inget om hur delegaterna sammanträffade med varandra, hur de granskade varandras ansikten utan att genast känna igen gamla fängelsekamrater, hur de som något vardagligt erinrade varandra om tragiska händelser de upplevt tillsammans, om misslyckanden, arresteringar, år i ensamceller, fängelsemyterier, misshandel, straffarbete, flyktförsök, hur de utbytte skildringar av den kamp de förde för socialismens seger.

Jag hade i uppdrag att till delegaterna utdela frågeformulär och sedan samla ihop de ifyllda blanketterna och sammanfatta svaren.

Dessa gråa, skrovliga pappersblad berättade om vårt partis, vårt folks bästa söner och döttrar.

Hundrasjuttioen kongressdelegater fyllde i frågeformuläret. De hade arbetat i den revolutionära rörelsen i sammanlagt 1 721 år. De hade arresterats 549 gånger, var och en alltså mer än tre gånger i genomsnitt. Omkring 500 år hade de tillbringat i fängelser, tukthus och förvisning. Hälften av delegaterna hade högskole- eller gymnasieutbildning. Den andra hälften hade endast lägre utbildning. Några — och de var inte så få — skrev att de hade ”fängelseutbildning”. Många av dem som nu med några skämtsamma ord återlämnade de ifyllda blanketterna hade några månader tidigare suttit bakom galler eller släpat på kedjor ”djupt nere i Sibiriens gruvor”.

Delegaterna var personer med klart uttryckt individualitet: olika ålder, olika utseende, olika vanor, olika sätt att uppträda, tala, skämta och skratta. Men en sak hade de gemensam: ett svårdefinierbart särskilt ansiktsuttryck, där man kunde skönja såväl barsk beslutsamhet att fortsätta till slutet och ofattbar livsglädje som spåren av ett svårt liv, såväl inspirerat mod som kampglad energi, såväl en genomträngande blick, van att se allt i vitögat, hur bittert det än var, som en fast tro på framtiden.

I augusti 1917, då kongressen samlades, utgjorde antalet partimedlemmar totalt 240 000 personer. På kongressen rapporterades att bolsjevikerna vunnit ökat inflytande hos soldaterna och matroserna i militärgarnisonerna i Moskva, Kronstadt, Helsingfors, Rigafronten och rumänska fronten. Under tiden april—juli hade partiets militärorganisation ökat sitt medlemstal från 6 000 till 26 000 medlemmar. Det var en stark politisk arme, som här stod redo för ”det väpnade upproret” — då stunden var inne. Till bolsjevikerna anslöt sig också vid detta kongresstillfälle många mensjeviker, som inte längre ville gå med på sitt partis bejakande av kriget. Bland dem kan nämnas V. Volodarskij, A. Joffe, Anatolij Lunatsjarskij, D. Manuilskij, M. Uritskij och Leo Trotskij. En grupp internationalistiskt sinnade mensjeviker under ledning av L. Martov sände också kongressen en hälsning, vari man uttryckte sin

indignation över ”den förtalskampanj, som försöker framställa en hel strömning inom den ryska socialdemokratien som en agentur för den tyska regeringen”.

Oron steg åter hos massorna. Livsmedelssituationen visade inga tecken till förbättring, fortfarande rådde brist på de elementäraste förnödenheter, bröd, kött, potatis ... Våldiga köer ringlade sig framför livsmedelsaffärerna, men priserna var sådana att lönerna inte räckte till: medan lönerna mellan februari och juli 1917 steg med 53%, höjdes priserna genomsnittligt med 112% — priset på bröd steg med 150%, potatisen med 175%, kläder och skor med 170%. Fackföreningarna stod maktlösa, ty varje löneökning följdes av höjda priser. Klassmotsättningarna tillspetsades: det förekom att fabriksägare jagades bort av arbetarna, och under våren och sommaren hände det sporadiskt att fabrikskommittéerna övertog kontrollen av företagen och drev dem själva. Kapitalisterna hade under kriget vant sig vid stora profiter. Om index 1913 sättes lika med 100, hade 345 företag 1914 ökat sin profit till 136, 1915 till 283 och 1916 till 390. Men 1917 sjönk de till 289 (Benjamin Ward: *Wild Socialism in Russia*. *California Studies III*: 1964). Detta berodde naturligtvis inte bara på arbetarnas krav, som tycks ovanligt rimliga, utan på det allmänna läget. Men företagarna hotade med lockout, och en av storföretagarna i Moskva, Rjabsjinskij, hotade på en stor kongress med handelns och industrins kaptener i början av augusti arbetarna med ”hungerns benrangelshand”.

Ett annat hot reste också huvudet denna månad: kontrarevolutionen. I syfte att finna utvägar i det svåra läge, vari regeringen befann sig, inkallade den en ”rikskonferens”, ett slags surrogat för en konstituerande församling. Chambrun, förste sekreteraren vid den franska ambassaden, har för franske utrikesministern Delcassé rapporterat om hur det gick till vid denna församling den 12 augusti 1917:

Jag kommer från Moskva, och ännu surrar det i mina öron av den slaviska talförheten. Herr Noulens hade givit mig i uppdrag att representera honom på den allryska kongressen. Församlingen hade sitt säte i stadsteatern. I märkvärdig kontrast grupperade sig framför dekorationen till ”Spader dam” den provisoriska regeringen, armsledarna, dumaledamöterna och företrädarna för Petrogradsovjeten. Man hade kunnat tala om ett slags folkets generalständer i en kejsarlig miljö, vari varje åskådare — darrande av otålighet — hoppades kunna uppträda som handlande person. Ministrarna satt med håret stretande åt alla håll på scenen och stödde sig med armbågarna på ett långt bord, täckt av en scharlakansröd duk, som återkastade ett rött sken på deras ängsliga och oförsonliga ansikten. Bakom krigs- och marinministern Kerenskij's stol stod en soldat och en matros på vakt. Kerenskij var nervös och trummade förstrött med fingrarna på bordet. Talartribunen var överklädd med rött bomullstyg. Mer än åttio talare avlöste dag och natt varandra, 48 timmar åt gången.

[...]

Jag satt i den förutvarande kejsarliga logen, som reserverats för diplomaterna. Jag hörde Kerenskij — han talade minst två timmar. ”Vilken komediant!” brummade en engelsk general, som satt bredvid mig, och gäspade . . . Flödet av hans tal avbröts gång på gång av borgerliga, socialistiska eller demagogiska bravorop. Han prisades av varandra diametralt motsatta riktningar. ”I denna förfärliga stund”, sade han, ”då det stora Ryssland återfödes och nybygges, må alla veta att varje försök att undergräva den regering vi representerar kommer att undertryckas med järn och blod. (Bifall från höger.) Och må de darra, som tror att stunden nu är kommen att stödja sig på bajonetterna för att störta den revolutionära makten!” (Bifall från vänster.) Hans fruktan gäller inte bolsjevismen, som tar Ryssland med storm: det är möjligheten av en militär statskupp som oroar honom. Jag begrep detta plötsligt, när general Kornilov, omgiven av sina vilda kosacker från Turkestan, höll ett effektfullt och sensationellt tåg. Vid anblicken av denna general med hans kalmuckansikte, tättsittande ögon och gulaktiga hy gjorde Kerenskij en förargad grimas och närmade sig instinktivt de radikala, för att försvara sina idéer.

Kornilov gav en pessimistiskt färgad rapport över läget vid fronten och krävde att energiska åtgärder skulle vidtas för att hindra Rysslands militära sammanbrott.

Genom en hel rad lagstiftande åtgärder, efter omvälvningen genomförda av människor, som är främmande för arméns anda och för förståelsen av den, har denna armé förvandlats till en hop vansinniga, för vilka ingenting annat än livet har något värde.

Till dem som yttrade sig vid rikskonferensen hörde också Plechanov som talade för en bred demokratisk front:

Sovjetens ledande män tillstår själva att det är en borgerlig revolution de håller på med att genomföra. Men kan man genomföra en borgerlig revolution utan borgarklassen? Kapitalisterna måste ju förstå att ett kapitalistiskt samhälle inte kan existera utan arbetarklassen och dess organisationer. Därför måste dessa båda klasser komma till ett samförstånd. Om detta inte sker, kommer de att gå samma öde till mötes som katterna i Kilkenny, som slogs så länge att till slut bara svansarna fanns kvar av dem.

(David Shrub: *Lenin. A Biography*. New America Library. N.Y. Svensk översättning finns, se not 1 ovan)

Men ”samförståndets” tid var förbi — den militära statskuppen stod för dörren. Trots den engelske ambassadören sir George Buchanans välmentade råd till en ledande Petrogradbankir — som stödde Kornilov och informerade dennes engelska intressenter om vad som skulle komma att ske trots rådet, alltså, att Kornilov ”borde vänta tills bolsjevikerna tog första steget”, satte generalen igång sitt kupp försök. Den 24 augusti krävde han att regeringen skulle avgå och all militär och civil myndighet överflyttas på överbefälhavaren. Kerenskij svarade med att ge honom avsked på grått papper, varefter Kornilov satte sitt kavalleri i rörelse mot Petrograd. Den 27 augusti utfärdade han följande upprop:

Ryssar! Vårt stora fosterland ligger för döden! Dagen för dess slut närmar sig. Jag, general Kornilov, förklarar att den provisoriska regeringen under trycket från kommittéernas bolsjevistiska majoritet handlar i fullständig överensstämmelse med medlemmarna i den tyska staben . . . Plågan att se landet oundvikligen förlorat befaller mig att i denna förskräckliga stund kalla alla ryssar till arbete för fosterlandets räddning. Må alla, i vars bröst ett ryskt hjärta slår, och alla, som tror på Gud, gå till sina kyrkor och där bedja till Herren om undret av vårt fäderneslands räddning. Jag, general Kornilov, son till en kosack och bonde, förklarar för alla att jag ingenting åstundar annat än vårt stora Rysslands räddning. Jag svär att slå fienden och ge folket en konstituerande församling, i vilken det självt kan avgöra sitt öde och välja den nya formen för sitt politiska liv. Jag kan inte prisge Ryssland åt dess arvförande Tyskland och tillåta att det ryska folket blir Tysklands slavar. Det har jag inte hjärta till. Hellre vill jag dö på ärans fält än att se den ryska jordens skam och förintelse. Ryska folk, i dina händer ligger nu ditt lands öde!

(Jules Legras: *Memoires de Russie*. Paris 1921)

”Korniloviaden” bröt emellertid samman innan den ens hunnit börja. Petrogradsovjeten kallade in sina medlemmar till revolutionens försvar, järnvägstjänstemännen vägrade att frakta Kornilovs trupper, telegrafan vidarebefordrade inte hans telegram, agitatorer spred defaitism bland kosackerna och Kornilovs förband upplöstes som rök för vinden innan de hunnit fram till huvudstaden. General Krymov begick självmord, Kornilov, hans adjutant Lukomskij och Donkosackernas ataman Kaledin togs tillfånga.

Kornilovs program var enkelt: ”Tiden har kommit att hänga de tyska spionerna med Lenin i spetsen och skingra sovjeterna så att de inte kan samlas mer . . .” Hans program mötte en viss sympati hos de allierade. Kornilov slog till, men den 26 augusti fick han avsked på grått papper från sin befattning som överbefälhavare av Kerenskij med motivering att han ville ”återinföra en regim, fiendlig mot revolutionens landvinningar”. Folket hade handlat: man grep till vapen, järnvägsmännen rev upp rälsen och agitatorer övertalade Kornilovs kavallerister att sitta av . . . I Petrograd strejkade mer än fyrahundratusen arbetare; kontrarevolutionen var omintetgjord.

General Kornilov

Kerenskij's roll i den kornilovska militärkuppen är omstridd. Överste Engelhardt, kommandant i Petrograd, gardesofficer och storgodsägare, berättar i sina memoarer:

Genom en hel rad samtal med olika personer i Moskva fick jag samma intryck som av talen på rikskonferensen.

Förutom allmänna resonemang om nödvändigheten av att återställa ”ordningen” fick jag även höra talas om en plan på användning av ”styrka”, återigen utan närmare tanke på vad ”styrkan” skulle göra när den hade makten i sin hand.

Aladjin pratade med mig om sådana planer. Med Aladjin blev jag bekant året dessförinnan i London, då jag var där i vår parlamentsdelegation. Aladjin var med i första riksduman, där han uppträdde på yttersta vänsterkanten och dundrade mot tsar-regeringen från talarstolen. När första duman hade upplösts försvann han av någon anledning från den politiska horisonten. Inte långt före kriget dök det upp artiklar av honom från London, vilka till allmän förvåning publicerades i den halvofficiösa tidningen ”Novoje vremja”.

Strax efter revolutionen visade han sig i Petrograd och tog sig sedan över till Mogilev, där högsta överbefälhavaren hade sitt högkvarter. Enligt vad han själv sade blev han ofta mottagen av Kornilov.

Efter yviga resonemang om den politiska situationen i landet meddelade Aladjin mig konfidentiellt, att man i högkvarteret gjorde förberedelser för en väpnad aktion i syfte att ta makten och att denna aktion skulle företas inom den närmaste framtiden.

Aladjin tycks inte bara för mig ha omnämnt en eventuell aktion av Kornilov. I varje fall talade han om det för en ledamot av riksduman, förre överprokuratorn för synoden i provisoriska regeringen Vladimir Lvov, och Aladjins meddelande gjorde starkt intryck på Lvov. Han kom till mig på Hotel National, där jag bodde i Moskva, och lade fram sin handlingsplan för mig.

Lvov var mycket upprörd när han berättade vad som var å färde i högkvarteret och vilken fara detta utgjorde för landet. Det visade sig att han också hade haft samtal med medlemmar av högkvarteret, en viss Dobrynskij och Kornilovs adjutant Savojko, som hade stort inflytande på högste överbefälhavaren.

Denne Savojkos roll i högkvarteret väckte ofrivillig undran. Han var en inte särskilt rik godsägare från Sydryssland, hade inkallats till militärtjänst under kriget och blivit adjutant hos Kornilov, vunnit dennes fulla förtroende och efter revolutionen utnyttjat arméchefens goda förhållande till honom för att i högkvarteret driva ett slags självständig politik i hägnet av Kornilovs auktoritet och i dennes namn. Savojko stod i nära kontakt med Aladjin och Dobrynskij, och de hade tillsammans utarbetat planen på väpnad aktion i syfte att störta Kerenskij's regering.

Såsom det framkom senare hade Kornilov under tiden fört direkta överläggningar med byråchefen B. Savinkov vid krigsdepartementet om nödvändigheten att dra samman en kavallerikår nära Nevel i händelse bolsjevikerna gick till aktion i Petrograd.

Kornilov hade också haft privata överläggningar med Kerenskij per direktlinje, och Kornilov själv hade utan tvivel avsett att sända truppförband till huvudstaden med regeringschefens vetskap . . . I sina planer på en ändring av maktförhållandena hade han inte tänkt undanröja Kerenskij. Men bakom hans rygg ämnade en grupp oansvariga politiker företa omvälvningen på sitt eget vis, och de förberedde att inte bara flytta på Kerenskij utan också ta död på honom. Allt detta hade Lvov fått fram genom samtal med de tre sammansvurna, och då hade han beslutat att blanda sig i saken för att medla mellan Kornilov och Kerenskij och förena deras ansträngningar i kampen mot bolsjevikerna.

Några dagar gick. Den 26 augusti, när jag hade återvänt till Petrograd och efter frukosten läste tidningarna i läsrummet på Nya klubben, kom Vladimir Lvov oväntat dit och sade att han letade efter mig, att han redan hade varit på Hotell Astoria, där jag bodde, och att han måste tala med mig om en brådskande sak.

När vi var i enrum meddelade han mig att han just hade kommit från Mogilev och hade med sig ett ultimatum från Kornilov, vilket han muntligt skulle framlägga för Kerenskij.

Lvov berättade om sina samtal med Kornilov och meddelade mig att Kornilov själv inte hade en tanke på att störta Kerenskij och att han även i fortsättningen var beredd att samarbeta med honom och med Savinkov; men på grund av den växande faran från

bolsjevikerna ansåg han det nödvändigt att vidta extraordinära åtgärder, som han menade att Kerenskij var oförmögen till. Lvov skulle ha föreslagit Kornilov tre möjliga aktionsvarianter: 1) att överlåta diktaturen på Kerenskij : 2) att bilda ett direktorium på tre personer, varav Kornilov skulle vara en: 3) att överlämna hela makten åt Kornilov.

Kornilov ansåg Kerenskij absolut oduglig för rollen som diktator; tremannadirektoriet var ingen garanti för en bestämd målmedvetenhet i styret, och därför yrkade han på att han själv skulle tillerkännas hela makten såsom högsta överbefälhavare. På sådana villkor var han beredd att ta med Kerenskij och Savinkov som ministrar i en av honom tillsatt regering.

En del av Lvovs samtal med Kornilov ägde rum i Savojkos närvaro, och adjutanten blandade sig upprepade gånger i samtalet, avbröt överbefälhavaren och korrigerade honom.

Efter samtalet med Kornilov hade Lvov haft ett samtal i enrum med Savojko och fått intrycket att han hade något i kikaren mot Kerenskij: Savojko hade envist yrkat på att Lvov skulle övertala Kerenskij att personligen infinna sig i högkvarteret.

Jag trodde att överlämnandet av ett ultimatum i den form, som Lvov hade gett det, ofrånkomligen skulle väcka Kerenskij's misstankar. Lvov pratade mycket om Savojkos misstänkta roll, och om Kerenskij fick höra det, skulle han naturligtvis bakom inbjudan till högkvarteret vädra ett planerat attentat. Dessutom fick jag av Lvovs egna yttranden intrycket att Kornilov själv inte var så ultimativ som Lvov ville framställa saken. Det föreföll mig som om Kornilov i Lvov ville se en medlare och inte en överbringare av ett ultimatum. Det sade jag också till Lvov och rådde honom enträget att begränsa sig till medlarrollen och inte skrämja Kerenskij med ett ultimatum, att han skulle försöka få motförslag av Kerenskij och överlämna dem till Kornilov, att kort sagt ordna den kontakt mellan regeringschef och arméledare, som denne själv ansåg nödvändig.

Lvov var emellertid fixerad vid sin idé och ansåg att han agerade som "fosterlandets räddare" och att frågan inte tålde uppskov. Lvov avslutade samtalet med mig och skyndade till Kerenskij.

Långt efteråt berättade Lvov för mig hur Kerenskij tog emot ultimatumet: så snart Lvov förklarat att han kom från Kornilov personligen, störtade Kerenskij fram till honom och trevade snabbt över alla hans fickor, tydligen för att se om han hade någon revolver på sig. Först därefter fortsatte samtalet.

Lvov sade sig ha försökt nå en överenskommelse i statens intressen, men Kerenskij hade i hans yttranden endast sett ett attentat mot hans, Kerenskij's, makt. Omnämmandet av Savojkos roll gjorde naturligtvis Kerenskij mycket förskräckt. Han telefonerade genast till Kornilov per direktlinje och frågade honom om han kunde bekräfta allt vad Lvov hade framfört, detta utan att meddela vad Lvov hade sagt. Kornilov svarade aningslöst att det kunde han bekräfta. Då avslutade Kerenskij samtalet och lät arrestera Lvov.

Redan nästa dags morgon hördes i staden smygande rykten om att en kavallerikår under befäl av general Krymov närmade sig huvudstaden, och nästa dag, den 28 augusti, förklarade Kerenskij offentligt att Kornilov var en förrädare, som skulle

arresteras och ställas inför revolutionär domstol.

Tiden gick. Kerenskijs militära åtgärder var på något sätt omärkliga. Det verkade som han inte var riktigt säker på Petrogradgarnisonens trupper.

Under tiden hade kavallerikårens framryckning på tillfartsvägarna till Petrograd börjat gå långsammare och sedan helt avstannat, trots att den ingenstans mötte energiskt motstånd. Krymov kände på sig att han höll på att förlora kontrollen över truppförbanden, att de inte blint skulle lyda hans order, och han ansåg sig tvungen att inleda förhandlingar med Kerenskij och därefter helt kapitulera. Han kom personligen till Petrograd och efter ett samtal med Kerenskij sköt han sig, arresterad men ännu inte avväpnad.

När jag nu tänker tillbaka på augustihändelserna 1917 och har vetskap om Kornilovs förberedande verksamhet i högkvarteret och om hans överläggningar med Savinkov och Kerenskij själv, drar jag osökt slutsatsen att det strängt taget inte förekom någon ”sammansvärjning av Kornilov”, utan att det rörde sig om en misslyckad ”komplott mellan Kerenskij och Kornilov”.

Det var ingen sammanstötning mellan två ledare om två oförenliga idéers seger, utan det rörde sig om en maktkamp mellan två kontrarevolutionärer, som inte förmådde komma överens om en gemensam aktionsplan.

Kerenskijs hemliga överläggningar med Kornilov gällde också kampen mot dem som båda ansåg farliga, bolsjevikerna. Därvid ville Kerenskij behålla ledarrollen och utnyttja den djärve och beslutsamme generalen som verkställare av sina planer. Men det visade sig att generalen själv pretenderade på ledarskapet i landet såsom diktator och i bästa fall tänkte ge Kerenskij rollen som underordnad minister. Och generalens omgivning funderade tydligen på att helt eliminera Kerenskij från makten och kanske ta hans liv. Därefter blev det aldrig något av komplotten.

Trotskij har i sin revolutionshistoria pekat på den avgörande orsaken till att revolutionens ”bonapartistiska” skede kom av sig i portgången:

Sammansvärjningen leddes av kretsar, som inte var vana vid och ur stånd att uträtta något utan de ”lägre skikten”, utan arbetskraft, utan kanonföda, utan kalfaktorer, tjänstefolk, skrivare, bärare, kokerskor, tvätterskor, telegrafister, stallknektar, kuskar. Men alla dessa små mänskliga skruvar, alla dessa omärkliga, tallösa, outhärliga, var för sovjeterna och mot Kornilov.

September: "Krisen har mognat . . ."

Från en hel rad ryska städer kommer underrättelser att vårt partis organisationer under den sista perioden starkt ökat i antal. Men vad som är av ännu större betydelse är vårt tilltagande inflytande inom de bredaste demokratiska arbetar- och soldatmassorna.

Rabotjij Put (Pravda)

. . . en alltigenom *borgerlig* regering skulle lika väl som en alltigenom socialistisk . . . kasta Ryssland ned i ett inbördeskrigs avgrund . Bara en koalitionsregering kan rädda ett Ryssland, sargat av klasshat och klassegoism.

Öppet brev från 84 mensjeviker

Hösten är musjikpolitikens tid. Fälten är skördade, illusionerna skingrade, tålmodet uttömt. Det är tid att göra upp! Rörelsen svämmar över sina bräddar, rycker med sig byns alla skikt, spolar bort alla hänsyn till lag och försiktighet, väpnar sig med järn och eld, revolverar och granater . . . Adelsnästena en gång besjungna av Pusjkin, Turgenjev och Tolstoj, går under. Det gamla Ryssland går upp i rök. Den liberala pressen samlar upp all vecklagan över engelska trädgårdar som förstörs, tavlor målade av livegna, familjebibliotek, tambov-partenons, kapplöpningshästar, gamla gravyrer, avelstjurar. Borgerliga historiker skyller . . . på bolsjevikerna. I själva verket slutför den ryska musjiken en sak, som har sin början århundraden före bolsjevikerna. Han löser sin progressiva historiska uppgift med de enda medel han förfogar över: med det revolutionära barbariets hjälp utrotar han det medeltida barbariet. Varken han eller hans förfäder har känt av nåd eller hänsyn . . .

Leo Trotskij

Fredagen den 1 september utropades republiken i Ryssland — ett halvt år efter självhärskardömets fall. Samtidigt beslöts att tillsätta ett "direktorium" bestående av fem personer: A. Kerenskij, A. Versjovskij, Moskva-distriktets militärkommendant, D. Verderevskij, den — som Trotskij säger — "tvivelaktige mensjeviken" A. Nikitin och M. Teresjtjenko. Mensjevikerna och socialistrevolutionärerna ville nämligen inte efter "korniloviaden" och "rikskonferensen" kompromettera sig hos massorna genom att delta i en regering där också kadetterna var representerade. I provisoriska regeringens förordnande om "direktoriets" bildande heter det:

General Kornilovs myteri har krossats. Men den oro det har medfört i armen och landet är stor. Och stor är åter den fara som hotar fäderneslandets öde och dess frihet.

Provisoriska regeringen anser det nödvändigt att göra slut på statssystemets yttre obestämdhet, och med tanke på det enhälliga och entusiastiska erkännande av republikidén, som uttalades på rikskonferensen i Moskva, förklarar den att den statsordning, med vilken den ryska staten styrs, är en republikansk ordning, samt proklamerar Ryssland som republik.

Den brådskande nödvändigheten att vidta omedelbara och beslutsamma åtgärder för att återställa den rubbade statsordningen har föranlett provisoriska regeringen att överlämna hela sin styrelsemakt åt fem av sina medlemmar med ministerpresidenten i

spetsen.

Provisoriska regeringen anser det vara sin främsta uppgift att återställa statsordningen och armens stridsduglighet. Övertygad om att endast en koncentration av landets alla vitala krafter kan föra fäderneslandet ut ur den svåra situation, i vilken det befinner sig, kommer Provisoriska regeringen att eftersträva att utöka sin sammansättning genom att i sig uppta representanter för alla de element, som sätter fäderneslandets eviga och allmänna intressen högre än enskilda partiers eller klassers temporära och privata intressen. Provisoriska regeringen hyser inget tvivel om att den kommer att kunna fullgöra denna uppgift inom de närmaste dagarna.

Ministerpresident A. Kerenskij

(Vestnik Vremennogo Pravitelstva nr 145 (191) den 3 (16) september 1917)

Kerenskij

Det är ett vanligt missförstånd att bolsjevikerna inte erkände någon annan väg till socialismen än en våldsam omstörtning av det bestående samhället. Bolsjevikerna var visserligen revolutionärer, men Lenin räknade liksom Marx med att övergången till socialismen kunde gestalta sig mycket olika i olika länder beroende på det aktuella läget, de lokala förhållandena och de historiska förutsättningarna. Lenin ställde sig inte ens avvisande till den parlamentariska demokratin, även om han kritiserade den, därför att han ansåg att den reste kulisser framför ett samhällssystem, där den viktigaste förutsättningen för demokrati i egentlig mening saknades: massinflytandet på produktionsmedlen och produktionsförhållandena. Lenin menade att ett samhälle, där äganderätten till produktionsmedlen låg i händerna på ett fåtal, som utövade kommandot över hela det ekonomiska livet och därmed över hela samhällslivets nyckelpositioner, och där de stora arbetande folkgrupperna var utestängda från medinflytande över ekonomin, inte kunde betecknas som demokratiskt. Men han ansåg inte våldsmedel oundgängliga, om det politiska läget tillät andra utvägar. Det finns ett intressant dokument som belyser detta just från de kritiska dagarna efter "korniloviadens" sammanbrott. I detta läge tycks Lenin ha räknat med att revolutionen tagit en "tvär och originell vändning", som öppnade en unik och ytterst värdefull möjlighet till en fredlig revolutionär utveckling. Bolsjevikerna, menade Lenin i en märklig artikel, avsedd för tidningen "Rabotjij put" — ett av de namn, varunder "Pravda" utkom efter julhändelserna — och skriven den 1 september, var beredda att kompromissa med de partier, som hade majoriteten i sovjeterna, och tillsammans med dem bilda en regering, ansvarig inför sovjeterna.

Kompromissen, skrev Lenin, skulle bestå i att bolsjevikerna inte skulle göra anspråk på att få medverka i regeringen . . . och avstå från att omedelbart ställa kravet om maktens övergång till proletariatet och fattigbönderna samt från revolutionära metoder i kampen för detta krav. Ett självklart och för socialistrevolutionärerna och mensjevikerna ingalunda nytt villkor skulle vara fullständig agitationsfrihet och sammankallandet av en konstituerande församling utan nya uppskov.

Agitationsfriheten och ett omval till sovjeterna, som skulle säkra deras demokratiska sammansättning och funktion, borde enligt Lenin trygga en fredlig utveckling av revolutionen och bidra till övervinnandet av partistriderna inom sovjeterna. Men Lenin hade inte räknat med den tidsutdräkt som betingades av att han befann sig i illegalitet på andra sidan gränsen — och i september 1917 kunde saker och ting hända snabbt. Den 2 september hade mensjevikerna och socialistrevolutionärerna på ett gemensamt plenum med arbetar- och soldatdeputeradenas råds centrala exekutivkommitté antagit en resolution om stöd åt den nya regeringen. Lenins artikel, som skulle ha publicerats under rubriken ”Om kompromisser”, intogs i stället i tidningen med överskriften ”Försenade tankar”!

Under september månad försämrades ytterligare det ekonomiska läget. Till försörjningssvårigheterna i allmänhet, som ställde en hungerkatastrof i nära utsikt, kom en finanskris. Prisstegringarna ledde till en ökning i utgivningen av sedlar, så kallade ”kerenki”. I september uppgick sedelmissionen till 1 954,4 miljoner rubel. Och rubelns värde var knappt tiondelen av för-krigsnivån. Arbetarna och bönderna var förtvivlade, och på landsbygden framkallade bondenöden desperata utbrott, då befolkningen inte längre trodde på någon hjälp från regeringen utan såg sig hänvisad till att själv ta itu med den så länge utlovade jordreformen. Böndernas uppgörelse med godsägare och lokala myndigheter tog ofta det medeltida ”jaqueriets” former, godsägarnas slott och villor stormades, jordpotentaterna fördrevs, byggnaderna plundrades eller brändes ned — ja det förekom till och med att bönderna i under årtionden samlat hat och förtvivlan rev upp grunden till husen, för att ingenting skulle finnas kvar, som kunde påminna dem om deras lidanden under livegenskap, träldom och knutpiska. I Koslovdistriktet i Tambov — där socialistrevolutionärernas Maria Spiridonova en gång skjutit ned en av böndernas värsta plågoandar — sade bönderna sinsemellan: ”Tar vi inte jorden före 20 september är det för sent!”

Inom armén gjorde regeringens lama ingripande mot Kornilov och de milda straffen mot militärkuppens deltagare ett dåligt intryck; man tog detta som ett bevis för ett samröre mellan regeringen och de sammansvurna. Hela officerskåren fick också genom ”korniloviaden” en kontrarevolutionär stämpel och förlorade de sista resterna av sin auktoritet. Det förekom att officerare lynchades. Till krigströttheten kom också de allt sämre förplägnadsförhållandena. Inte desto mindre tänkte regeringen fortfarande i ”offensivens” och ”den slutliga segerns” termer. Ännu den 17 september värdade utrikesministern M. I. Teresjtjenko till de ryska ambassadörerna i Paris, London och Washington att de skulle försöka utverka materiellt bistånd från de allierade till krigets fortsättande:

På grundval av samtal med härvarande allierade ambassadörer, i synnerhet den öppenhjärtigaste av dem, den amerikanske, drar jag slutsatsen att det mellan våra allierade på en av de senaste konferenserna i Paris eller London tydligen träffats en överenskommelse beträffande uppdelningen mellan dem av de områden, på vilka de i framtiden skulle ge oss materiellt bistånd för krigets fortsättande. Amerikanerna till exempel tycks ha åtagit sig att upprusta vårt järnvägsväsende. Denna fråga är för oss av ytterst stort intresse, eftersom just tekniska och materiella frågor under nuvarande omständigheter håller på att anta en hotande karaktär vad beträffar våra möjligheter att faktiskt föra kriget till slut. Jag skulle vara beredd att med tanke härpå tillmötesgå de allierade genom att påta mig att erbjuda dem en aktivare medverkan än hittills i organiserandet av vår industri och vårt transportväsende, om från deras sida verkligen visades beredvillighet härtill. Jag ber er försiktigt sondera terrängen i denna riktning och meddela ert utlåtande.

Teresjtjenko

(Ur Provisoriska regeringens arkiv, kansliet, 1917, dossier 100, blad 222)

Hur orealistisk hela denna föreställningsvärld var visade den bolsjevikiska flodvåg, som nu började stiga på nytt efter ebban i juli och augusti. För första gången sedan sovjeternas tillkomst led mensjeviker och socialistrevolutionärer nederlag vid omröstningen i en av revolutionens huvudfrågor, frågan om makten. Den 31 augusti antogs resolutionsförslag av bolsjevikerna, där koalitionsregeringen fördömdes, ett program för revolutionära omdaningar framlades och en appell höjdes för sovjeternas övertagande av makten. Den 5 september antogs en liknande resolution i Moskva. Den 23 september blev Leo Trotskij ordförande i Petrogradsovjeten.

Sovjeternas centrala exekutivkommitté, som dominerades av mensjeviker och socialistrevolutionärerna, beslöt nu för att avgöra maktfrågan att inkalla en så kallad "Allrysk demokratisk konferens". Skulle mensjeviker och socialistrevolutionärer fortsätta att regera tillsammans med kadetterna? Eftersom konferensens representation var sådan att den neutraliserade sovjeternas inflytande — av konferensens 1 500 deltagare hade de bara 230 representanter — var det överraskande att endast en tämligen knapp majoritet röstade för fortsatt koalitionsstyre. En överväldigande majoritet röstade för att de kadettelement som varit invecklade i "korniloviaden" skulle uteslutas från koalitionen. Och vid en förnyad omröstning blev det otvetydig majoritet för att hela kadettpartiet skulle uteslutas från koalitionen! Lionel Kochan drar den till synes oundvikliga slutsatsen att detta innebar "koalitionspolitikens slutliga bankrutt, sådan den förts ända sedan februari". Till yttermera visshet inrättade man ett slags ti "förparlament", "Ryska republikens provisoriska råd", som emellertid inte hade några beslutande funktioner. Och den nya regeringen fick följande sammansättning: A. Kerenskij premiärminister och högsta överbefälhavare, A. Konovalov vice premiärminister och handels- och industriminister, mensjeviken A. Nikitin inrikesminister samt post- och telegrafminister, M. Teresjtjenko utrikesminister, general A. Versjovskij krigsminister, konteramiral D. Verderevskij marinminister, socialistrevolutionären S. Maslov jordbruksminister (utnämnd den 3 oktober), mensjeviken K. Gvosdev arbetsminister, P. Maljantovitj som 1905 varit Trotskij's advokat, men nu förgäves försökte få både Lenin och honom häktade — justitieminister, S. Prokopovitj — "partilös och färglös skriftställare", enligt Trotskij — livsmedelsminister, M. Bernatskij finansminister, S. Salaskin minister för folkbildningen, kadetten N. Kisjkin minister för den statliga tillsynen, kadetten S. Smirnov minister för statskontrollen, A. Liverovskij kommunikationsminister, S. Tretjakov ordförande i ekonomiska rådet samt kadetten A. Kartasjov ecklesiastikminister.

"Krisen har mognat", skrev Lenin den 29 september. "Den ryska revolutionens hela framtid står på spel . . . Bolsjevikerna måste ta makten . . . Att vänta skulle vara en förbrytelse mot revolutionen!"

Detta innebar att bolsjevikpartiet nu satte kurs på det väpnade upproret.

Oktober: Skottet från kryssaren ”Aurora”

. . . innebörden i den ryska revolutionen måste förstås som ett försök att gottgöra tsarernas försummelse. Revolutionen var ett symptom på efterblivenhet eller snarare ett försök att övervinna efterblivenheten, på behovet att släpa Ryssland in i det tjugonde århundradet med de mest hårdhänta medel.

Lionel Kochan

Vi alla, som deltog i det väpnade upproret i Petrograd, minns mycket väl vilket jubel denna oblodiga seger för resningen väckte hos oss och hur stolta vi var över denna triumf för vårt parti och dess förmåga att leda upproret.

Sofia Sjulga, partimedlem

Ni enfaldiga stackare, skrävlare, idioter — ni tror att historia görs i salongerna, där små demokratiska parvenyer trugar sig på adliga liberaler, där små urskogs-människor, brännvinsadvokater från landet, raskt lär sig att kyssa de högvälborna excellensernas välskötta händer . . . Menlösa kräk, skrävlare, dumhuvuden!

Historia görs i skyttegravarna, där soldaten, ansatt av mardrömmar och krigsberusning, stöter sin bajonett i en officers kropp och sedan flyr därifrån på bufferten till en järnvägsvagn hem till sin by för att underblåsa den eld, som skall sätta den röda hanen på godsägarens tak.

Ni tycker inte om att höra talas om sådana grymheter? Känn er inte kränkta, svarar historien; inte ens den vackraste flickan i världen kan ge mer än hon har. Och vad som sker har sin upprinnelse i det förflutna . . . Historien — och hör på nu — har denna gång utvalt dansösen Ksesjinskajas, extsarens exälskarinnas, palats för sina förberedelser. Och därifrån, från denna byggnad, som symboliserar det gamla Ryssland, förbereder den uppgörelsen med all er lyx, med ert monarkiska, byråkratiskt aristokratiska och borgerliga Petrograd med alla dess liderliga utsvävningar. Till den före detta kejsrerliga ballerinas palats strömmar de sotsvärtade massorna, fabriksdeputeraderna. Till fots från skyttegravarna kommer gråa, böjda och nedlusade män som ombud, och härifrån sprider de ut i landet nya paroller, skickelsediga ord.

Lenin

Den ryske historikern M. N. Pokrovskij har påpekat att oktoberrevolutionens seger var omöjlig att förutse om man betraktar den blott som en följd av ekonomiska orsakslagar. Detta är riktigt såtillvida att ingenting talade för att Ryssland nått fram till ett stadium, då socialismen tedde sig som en utvecklingshistorisk nödvändighet. Det är också tydligt att till och med de agerande huvudpersonerna i dramat hade mycket oklara föreställningar om hur det samhälle skulle komma att ta sig ut, som de var i färd med att hjälpa till födsel. Men ändå var oktoberrevolutionen en historisk nödvändighet. Den var inte en ”statskupp”, om man med en sådan menar en våldsam omvälvning som iscensattes av en väpnad minoritet mot folkets vilja. Oktoberrevolutionen var oundviklig, därför att bolsjevikpartiet — som visserligen utgjorde en mycket liten del av det ryska folket — ändå handlade i enlighet med massornas aktuella behov. Armen var intill utmattning krigstrött och behärskades inför utsikten av ett nytt vinterfälttågs favoriter än någonsin av en desperat önskan om fred. Bönderna ville ha en förändring i politiken på grund av sin jordhunger. Industriproletariatet, som såg sig ställt inför en

arbetsgivarklass, som trots oerhörda krigsvinster drev en hård klasskamp mot arbetarna, ville en social omdaning och betraktade sig som avantgardet för ett nytt, socialistiskt samhälle. I hela detta komplex dominerade inte de socialistiska idéerna — men inför den rådande regimens ofattbara handlingsförlamning ville man äntligen se de stora folkliga kraven på fred, jord och frihet uppfylla. Detta förklarar bolsjevikernas stora framgångar i valen i både Petrograd och Moskva samt deras växande inflytande i hela landet.

Särskilt stort var detta inflytande i de industriella nyckelområdena, i flottan, i de nordliga arméerna, i Moskvans industridistrikt och i Ural. Socialistrevolutionärerna dominerade i bondesovjeterna och bland trupperna vid fronten, men ett vänstersocialistrevolutionärt parti, som var under bildande, hade redan inlett samarbete med bolsjevikerna. De moderata socialistrevolutionärerna var starkast i svarta jordområdet och den mellersta Volgaregionen, i Ukraina och vid fronterna i väst och sydväst. Mensjevikerna hade med undantag för Kaukasus och speciellt Georgien överallt förlorat de ledande positioner inom sovjeterna, som de innehållit under revolutionens första månader. (Anweiler, O: Die Rätebewegung in Russland 1901-1921. Leyden 1958).

Lenin och hans anhängare drog härav slutsatsen att tiden nu var inne för det väpnade upproret. De hade valt sin väg — den proletära diktaturens.

Oktober började med regn i Petrograd, en genomträngande fuktig vind blåste från Finska viken och gatorna låg insvepta i en våt dimma, som den sparsamma gatubelysningen knappt förmådde genomtränga. En av dessa ruggiga dagar anlände Lenin från sin landsflykt i Finland till Petrograd. Han hade tillsammans med CK-kuriren Eino Rahja tagit sig över gränsen i tendern till lok nr 293, som fördes av lokföraren Hugo Jalava — loket finns nu i revolutionsmuséet, överlämnat som gåva till Sovjetunionen från Finska regeringen 1957. Lenin levde ännu tillsvidare ”under jorden” på Serdobolskajagatan 1-2 i den viborgska stadsdelen. Härifrån skrev han omedelbart efter sin ankomst ett brev till bolsjevikpartiets centralkommitté och till kommittéerna i Petrograd och Moskva, varav framgår att han såg den ryska revolutionens problem i dess sammanhang med den internationella revolutionens, och att han i synnerhet räknade med att den skulle kunna synkroniseras med en tysk. Det heter i brevet bland annat:

Kära kamrater, händelserna föreskriver oss vår uppgift så klart att dröjsmål absolut blir *ett brott*.

Agrarrörelsen växer. Regeringen skärper de hänsynslösa repressalierna, bland trupperna växer sympatierna för oss (99 procent av soldaterna röstar på oss i Moskva, de finländska trupperna och flottan är mot regeringen . . .)

I Tyskland är revolutionen tydligen på gång, särskilt efter nedskjutningen av matroserna. Valen i Moskva - 47 procent bolsjevik — är en gigantisk seger. Tillsammans med vänster-socialistrevolutionärerna har vi klar majoritet *i landet* . . .

Under dessa förhållanden är det ett brott att ”avvakta” . . .

Om det inte går att ta makten utan uppror, måste man *gå in för uppror genast*. Det är mycket möjligt att det just nu går att erövra makten utan uppror: om Moskvans sovjet exempelvis genast tog makten och (tillsammans med Petrograds sovjet) proklamerade sig som regering. I Moskva är segern säkrad och ingen kommer att slåss. I Petrograd kan man avvakta. Regeringen kan inget göra och är förlorad, den kapitulerar . . .

Det är inte nödvändigt att ”börja” med Petrograd. Om Moskva ”börjar” oblodigt får det säkerligen stöd av: 1) armén vid fronten — i form av sympati, 2) bönderna överallt, 3) flottan och de finska trupperna går mot Petrograd.

Och även om Kerenskij har en eller två armékårer kavalleri utanför Petrograd, så måste han kapitulera. Petrograds sovjet kan avvakta och samtidigt agitera för sovjetregeringen i Moskva. Parollen är: makten åt sovjeterna, jord åt bönderna, fred åt folken, bröd till de svältande.

Segern är säkrad och det finns nittio procent chans att den blir oblodig.

Det är ett brott mot revolutionen att vänta.

Hälsningar

Lenin

Den 10 oktober togs det avgörande steget. Vid ett sammanträde med bolsjevikpartiets centralkommitté fattades beslutet om det väpnade upproret. Varvara Jakovleva berättar:

När partiets centralkommittékallades till sammanträde den 10 oktober var G. I. Lomov Moskvaområdets representant i CK och jag hans suppleant. Då vi alltid var överhopade av arbete hade jag aldrig förut rest till sammanträdena. Den här gången kom det emellertid ett telegram från centralkommitténs sekreterare J. M. Sverdlov, som begärde att Lomov ovillkorligen skulle komma och att jag skulle åtfölja honom i min egenskap av sekreterare i distriktsbyrån. Telegrammet lät oss förstå att sammanträdet gällde frågan om det avgörande steget, omvälvningen.

[. . .]

Lenin anlände när alla redan var samlade. Han var fullständigt oigenkännlig — slätrakad, bar peruk och liknade en luthersk pastor.

Jag är rädd för att jag inte minns alla namnen på de närvarande. Men jag skall i alla fall räkna upp dem jag säkert kommer ihåg. Det var utom de redan nämnda Bubnov, Kollontay, Sokolnikov, Kamenev, Sinovjev och Trotskij. Sammanlagt alltså tio CK-medlemmar. Jag var den elfte. Jag utsågs att föra protokoll. Men jag fick av konspirativa skäl inte föra några utförliga anteckningar.

Sammanträdet öppnades så snart Lenin kommit. Han redogjorde helt kort för dagordningen och frågeställningen och uppmanade därefter CK:s sekreterare att rapportera om stämningarna bland massorna och tillståndet ute i landet.

Sent på kvällen, klockan måste ha varit över tolv, beslutades (med alla röster mot två och en eller två nedlagda) att partiet skulle inrikta sig på uppror under den allra närmaste tiden.

De som röstade för beslutet om väpnad resning var utom Lenin själv Bubnov, Dsjersjinskij, Kollontay, Lomov, Sverdlov, Sokolnikov, Stalin, Trotskij och Uritskij, medan Sinovjev och Kamenjev röstade mot. Diskussionen hade emellertid stundtals varit mycket het och drog ut ända in på småtimmarna. Den resolution som till slut antogs hade följande lydelse:

Centralkommittén anser att såväl den ryska revolutionens läge ur internationell synpunkt (upproret i den tyska flottan som den högsta yttringen av den i hela Europa framväxande socialistiska världsrevolutionen, och därtill hotet att imperialisterna skall sluta fred för att kväva revolutionen i Ryssland) som det militära läget (den ryska bourgeoisins och Kerenskij & Co :s beslut att utlämna Petrograd åt tyskarna) ävensom det faktum att det proletära partiet vunnit majoritet i sovjeterna — att allt detta i samband med bondeupproret, det förhållandet att folkets förtroende svängt om till vårt parti (valen i Moskva) och slutligen det öppna förberedandet av en andra ”korniloviad” (bortdragandet av trupper från Petrograd, dirigeringen av kosacker till Petrograd, kosacktruppernas inringning av Minsk osv.), att allt detta ställer det väpnade upproret

på dagordningen.

I det centralkommittén sålunda anser, att det väpnade upproret är oundvikligt och att situationen mognat, uppmanar den alla partiorganisationer att låta sig ledas härav och ur denna synpunkt behandla och avgöra alla praktiska frågor (Norra områdets sovjetkongress, truppernas bortdragande från Petrograd, moskvabornas och minskbornas aktioner osv.).

Natten var långt liden, och deltagarna i det historiska beslutet skildes åt för att gå var och en till sitt. Det var för långt för Lenin att återvända till viborgska stadsdelen, och han övernattade därför hos Eino Rahja, som bodde alldeles i närheten. Hans värd erbjöd honom sin säng, men Lenin staplade upp några böcker som huvudgärd och somnade på golvet.

Under de följande dagarna reste massorganisationer landet runt krav på maktens överlämnande till sovjeterna: arbetarna vid Putilovverkstäderna, Norddistriktets arbetare- och soldatråds kongress i Petrograd, Volgaområdets sovjetkongress, den allsibiriska sovjetkongressen i Irkutsk, Sydvästområdets arbetare- och soldatråds distriktskonferens i Kiev och många andra. Bolsjevikernas förberedelser till ett väpnat uppror började bli allmänt kända. Den 13 oktober varnade mensjevik-tidningen "Delo Naroda" för en sådan "brottslig handling" och hänvisade till vad som följde efter juli-oroligheterna — "korniloviaden". I sin tidning "Novaja Sjisn" skrev Maxim Gorkij, som då ännu hörde till Lenins motståndare:

Med allt större bestämdhet sprider sig ryktet att en "bolsjevikaktion" förestår den 20 oktober — med andra ord ett upprepande av de förskräckliga händelserna den 3-5 juli. Vi skall alltså återigen få se lastautomobiler fullsatta med människor som håller gevär och revolverar i de av ångest darrande händerna och skjuter på skyltfönster, på fotgängare och på allt de kan komma åt. Men den enda orsaken till skottlossningen är att de personer som håller i mordvapnen vill döda sin egen rädsla eller ångest. De skall väcka en eld och utbreda en tryckande atmosfär, som med hat och hämndgirighet kommer att förgifta alla de dolda instinkter, som redan dessförinnan upphetsat människor, vilkas liv störtat samman och som fallit offer för politikens lögn och smuts. Människorna kommer att döda varandra därför att de inte kunnat göra upp med sin egen djuriska dumhet.

En oorganiserad massa, som knappast begriper vad den själv vill! Och under dess täckmantel skall allehanda äventyrare, tjuvar och yrkesmördare göra "den ryska revolutionens historia"! Med ett ord — det förestår ett återupprepande av det meningslösa blodbad vi redan en gång upplevt, och som undergräver revolutionens moraliska innebörd i hela landet och hämmar dess kulturella impulser.

Det är sannolikt att händelserna denna gång antar en blodigare och mer pogromartad karaktär och ger revolutionen en ännu farligare stöt . . .

(Novaja Sjisn 18 oktober 1917)

Under tiden fortskred över hela landet förberedelser för det väpnade upproret. Den 12 oktober tillsatte Petrogradsovjetens centrala exekutivkommitté — mot två mensjevikiska röster — en militär revolutionskommitté med representanter för sovjeten, Östersjöflottans centralkommitté, finländska distriktskommittén samt fackföreningarna och partiorganisationerna på arbetsplatserna, däribland Bubnov, Dsjersjinskij och Uritskij från CK och V. A. Antonov-Ovsejenko, N. V. Krylenko, K. A. Mechonisjin och andra från centralkommitténs militärorganisation. Petrogradsovjetens tidning "Isvestija" klagade över att bolsjevikerna sedan de fått majoriteten i sovjeten förvandlat den till sitt partiorgan, men i tidningen "Den" meddelade de makthavande att de hade läget under kontroll:

Den 17 oktober 1917

. . . A. I. Konovalov förklarade, att regeringen disponerar organiserade styrkor i tillräcklig mängd för att kunna kväva en eventuell aktion grundligt.

Områdeschefen överste Polkovnikov försäkrar i sina rapporter till vice ministerpresidenten kategoriskt, att alla rykten om att Petrograds garnison skulle vara opålitlig när det gäller att bekämpa anarkin är fullständigt oriktiga och att en aktion av bolsjevikerna kommer att slås ned med fasthet.

. . . Trots allt kan man konstatera att bolsjevikernas förestående aktion måste motses med stor oro av regeringen.

Samma dag — den 17 oktober — intervjuade den amerikanske korrespondenten John Reed — på sin tid den högst betalde journalisten i hela Amerika, som väckt stor uppmärksamhet med sina reportage från mexikanska kriget 1916 och från det första världskriget — Leo Trotskij om läget:

Den provisoriska regeringen är helt maktlös. I verkligheten är det bourgeoisien som har makten, men detta förhållande maskeras av en skenkoalition med de radikala partierna. Bönderna, som tröttnat att vänta på den jord, som lovats dem, befinner sig i jäsning, och alla arbetande klasser i hela landet är lika missnöjda. Borgarklassen kan nu upprätthålla sin makt endast och allenast genom inbördeskriget. Kornilovmetoden är den enda som skulle kunna säkra makten åt dem. Men bourgeoisien saknar just kraften . . . Armén är på vår sida. Kompromissmakarna och pacifisterna — det vill säga socialistrevolutionärerna och mensjevikerna — har förlorat varje auktoritet, emedan kampen mellan bönder och godsägare, arbetare och arbetsgivare, soldater och officerare blivit skarpare och mer oförsonlig än någonsin. Blott genom folkmassornas förenade aktion och en seger för proletariats diktatur kan revolutionen fullborda sitt verk och folket räddas. (Leo Trotskij i samtal med John Reed den 17 oktober)².

Kerenskij gav senare i sina memoarer uttryck för sin syn på den politiska geometri, som han ansåg utslagsgivande för situationen efter ”korniloviaden”, och medgav att han inte haft läget i sin hand:

Det var jag som begick det ödesdigra felet. Den provisoriska regeringen försvarade till varje pris fiktionen av ett förbund mot Tyskland ; den gick så långt att den på rättslig väg åtalade de tidningar, som offentliggjorde — för övrigt mycket exakt — informationer om den medverkan, några medlemmar av de allierade militärmissionerna gjorde sig skyldiga till i general Kornilovs aktion.

Kampen utvecklade sig vidare i en triangel: 1. provisoriska regeringen, 2. allierade och anhängare av Kornilov, 3. Lenin och det tyska överkommandot. I geometrin motsvarar en triangels räta vinkel de båda spetsiga vinklarna. I vårt fall var de spetsiga vinklarna, som var riktade mot den demokratiska staten, större än den provisoriska regeringens. Ty vi hade inte haft någon tid att skänka fasthet åt denna stat efter allt det som så nyligen skakat den . . .

Lenin var bokstavligen talat förbluffad över den oväntade hjälp, som kom till honom från högern . . . Så uppstod bolsjevismen som Fågel Fenix ur askan, född av folkets hat mot generalerna.

(Alexandre Kerenski: *L'expérience Kérenski*. Paris 1936)

² Boken på svenska: [Tio dagar som skakade världen](#)

Förberedelserna till det väpnade upproret gick nu in i det avgörande skedet. Redan den 16 oktober höll bolsjevikpartiets centralkommitté ett nytt sammanträde, där representanter för övriga parti- och fackföreningsorgan var närvarande, och där resolutionen från den 10 oktober åter debatterades. Efter en häftig diskussion, där Sinovjev och Kamenjev ånyo opponerade sig, segrade återigen Lenins linje, och man tillsatte en militär revolutionscentral, bestående av Bubnov, Dsjersjinskij, Sverdlov, Stalin och Uritskij.³ Under de följande dagarna rådgjorde Lenin också med ledarna för de planerade aktionerna i Petrograd och Moskva. Natten till den 21 oktober utnämnde militära revolutionskommittén kommissarier för samtliga förband tillhörande Petrograds garnison, och den 22 oktober hölls en stor mönstring med de revolutionära styrkorna. Regeringen förlorade snabbt i auktoritet: då den beordrade kryssaren "Aurora" att lämna staden, trotsade besättningen ordern och stannade i stället på Petrogradsovetens direktiv kvar. Den 23 oktober utnämnde den militära revolutionskommittén kommissarier också för särskilt viktiga punkter i huvudstaden och dess omgivningar och beordrade alla truppförband i stridsberedskap.

Kryssaren Aurora

Den provisoriska regeringen gjorde desperata ansträngningar att förhindra det planerade upproret. Den 24 oktober begärde allmänne åklagaren Kortjevskij hos undersökningsdomaren vid Petrograds kretsdomstol Gudvilovitj en rättslig undersökning om Petrograds militära revolutionskommittés verksamhet:

³ Här har GG tyvärr gått på en stalinistisk lögn: Denna "revolutionscentral" (eller "particentrum" som det kallas i 1938 års upplaga av SUKP(b):s historia), som följande enligt beslutet skulle utgöra "en del av sovjetens revolutionära kommitté" spelade ingen som helst roll under upproret – det var ett av flera beslut som förblev på papperat, dvs aldrig utfördes i praktiken. Desto märkligare är GG:s skrivning här, eftersom betydelsen av detta "militärcentrum" hade betydligt nedtonats i SUKP:s historia från 1962. Och en seriös och mycket kunnig historiker som EH Carr skriver: "Samtida protokoll nämner inte denna central vidare: den var uppenbarligen avsedd snarare som en kontaktgrupp än ett särskilt organ och tycks aldrig ha kommit att existera, i likhet med 'politbyrå' som utsetts en vecka tidigare".

Den 24 oktober 1917

Brådskanie

Jag bifogar närslutet ett distribuerat upprop från militära revolutionskommittén vid Petrograds arbetar- och soldatråd jämte ett nummer av tidningen "Birzjevye vedomosti" och "Izvestija Tsentralnogo Ispolnitelnogo Komiteta Sovetov rabotjich i soldatskich deputatov" av den 24 dennes med uppgifter angående den militära revolutionskommitténs sammansättning. Jag anmodar Er samtidigt att inleda en förundersökning enligt paragraf 3 i lagen av den 6 juli 1917 och artikel 108 i strafflagen.*

Jag får också meddela, att jag uppdragit åt biträdande åklagaren vid Rättskammaren, Savojskij, att övervaka sagda förundersökning.

Kortjevskij

Åklagare vid Rättskammaren

Palm

Sekreterare

Samma dag besatte utkommenderade officersaspiranter de viktigaste strategiska punkterna i staden — bland annat Vinterpalatset och slottsplatsen — och en frivillig kvinnobataljon gick i ställning kring Vinterpalatset. Provisoriska regeringen gav också order att de ledande bolsjevikerna skulle arresteras. Militärområdesstaben gav direktiv om att den militära revolutionskommitténs kommissarier i truppförbanden skulle häktas och ställas inför rätta. Militären gav också order om avstängning av Petrogradsovetens telefoner och om spärning av tillfartslederna mellan arbetarstadsdelarna och stadens centrum.

Men de var för sent ute. I ett flygblad från den militära revolutionskommittén stämplades alla dessa åtgärder som förberedelser till en ny "korniloviad":

Den 24 oktober 1917

Petrograds arbetar- och soldatsovet

Soldater! Arbetare! Medborgare!

I natt har folkets fiender gått till offensiv! Kornilovs anhängare i staben försöker dra samman officersaspiranter och stötbataljoner från omgivningarna. Officersaspiranterna i Oranienbaum och stötbataljonerna i Tsarskoje Selo har vägrat att låta sig utkommenderas. Ett förrädiskt slag planeras mot Petrograds arbetar- och soldatsovet. Tidningarna Rabotjij Put och Soldat har förbjudits att utkomma, tryckerierna har förseglats. De kontrarevolutionära konspiratörernas kampanj riktar sig mot den omedelbart förestående *Allryska sovjetkongressen*, mot *Konstituerade församlingen*, mot folket. Petrograds arbetar- och soldatsovet försvarar revolutionen. Militära revolutionskommittén leder motståndet mot konspiratörerna. Hela garnisonen och hela proletariatet i Petrograd är redo att slå till mot fienderna med förkrossande styrka.

Militära revolutionskommittén förordnar:

1) Alla regements-, kompani- och besättningskommittéer, alla revolutionära organisationer skall tillsammans med sovjets kommissarier *sammanträda oavbrutet*

---

* Enligt en förordning av provisoriska regeringen av den 6 juli 1917 medförde "offentlig uppmaning till ohörsamhet mot regeringens lagliga föreskrifter" upp till tre års fästningsstraff i fredstid och straffades i krigstid som landsförräderi. Artikel 108 i strafflagen stadgade livstids straffarbete eller dödsstraff för handlingar som "gynnar en motståndare i krigiska och mot Ryssland fientliga företag".

och insamla alla uppgifter om konspiratörernas planer och aktioner.

2) Ingen soldat får lämna sitt förband utan kommitténs tillstånd.

3) Två representanter från varje förband och fem från varje distriktssovjet skall omedelbart sändas till Smolnyjinstitutet.

4) Alla aktioner av konspiratörerna skall genast rapporteras till Smolnyjinstitutet.

5) Alla medlemmar av Petrograds sovjet och alla ombud till Allryska sovjetkongressen uppmanas att omedelbart inställa sig i Smolnyjinstitutet för extra sammanträde.

Kontrarevolutionen har lyft sitt brottsliga huvud.

En stor fara hotar soldaternas, arbetarnas och böndernas alla vinningar och förhoppningar. Men revolutionen är ojämförligt mycket starkare än dess fiender.

Folkets sak vilar i trygga händer. Konspiratörerna kommer att krossas.

Ingen tveohågsenhet och inga tvivel. Fasthet, ståndaktighet, tålmod, beslutsamhet!

Leve revolutionen!

Militära revolutionskommittén

Lenin ansåg stunden vara inne att handla. I ett brev till centralkommitténs medlemmar skrev han:

Kamrater!

Jag skriver dessa rader på kvällen den 24:e. Läget är kritiskt. Det är klart att varje förhållande av upproret nu skulle vara detsamma som döden.

Med all kraft vill jag betona för kamraterna att allt nu hänger på ett hår. De frågor som står på dagordningen kan inte lösas vare sig genom överläggningar eller kongresser — inte ens av sovjetkongresser — utan endast av folket, av massan, genom de väpnade massornas kamp.

Kornilovmännens borgerliga anstormning visar att vi inte får vänta. Vi måste till varje pris i kväll, i natt, häkta regeringen sedan officersaspiranterna avväpnats (eller besegrats, ifall de gör motstånd).

Vi får inte vänta!! Allt kan gå förlorat!!!

Vinsten av ett omedelbart maktövertagande är att *folket* (inte kongressen utan folket, i främsta rummet armén och bönderna) skyddas mot kornilovregeringen, som fördrivit Verchovskij och kokat ihop en andra kornilovsammanväring.

Vem skall överta makten?

Det är för ögonblicket inte så viktigt: må den militära revolutionskommittén ta den, ”eller någon annan institution”, som förklarar att den kommer att överlämna makten endast åt verkliga representanter för folkets intressen, arméns intressen (omedelbart förslag om fred), böndernas intressen (omedelbart beslagtalande av jorden, privategendomens avskaffande), de svältandes intressen.

Alla distrikt, alla regementen, alla styrkor måste genast mobiliseras och omedelbart sända delegationer till den militära revolutionskommittén och till bolsjevikernas centralkommitté med det eftertryckliga kravet: i intet fall får statsmakten förbli i

händerna på Kerenskij & Co. till den 25 oktober under inga omständigheter! Saken måste ovillkorligen avgöras i kväll eller i natt.

Historien kommer inte att förlåta ett dröjsmål från revolutionärernas sida. De kan segra i dag (och säkert kommer de att segra), medan de riskerar att i morgon förlora mycket, riskerar att förlora allt.

Om vi i dag övertar makten, så tar vi den inte mot sovjeterna utan för dem.

Att överta makten är upprorets ändamål; dess politiska syfte blir klart efter maktövertagandet.

Det vore detsamma som undergång att helt formalistiskt vänta på osäkra röstningar den 25 oktober; folket har rätt och skyldighet att lösa sådana frågor inte med omröstning utan med våld; folket har rätt och skyldighet att i revolutionens kritiska ögonblick ange riktningen för sina representanter, t.o.m. för sina bästa representanter, och inte vänta på vad de skall göra.

Detta har alla revolutioners historia bevisat. Det vore en gränslös förbrytelse av revolutionärerna, om de lät ögonblicket gå sig ur händerna, när de vet att *revolutionens räddning*, freden, Petrograds räddning, räddningen undan svälten samt jordens överlämnande åt bönderna beror på dem.

Regeringen vacklar. Vi måste till varje pris *göra slut* på den!

Att fördröja aktionen skulle vara detsamma som döden.

Sent på kvällen den 24 oktober anlände Lenin illegalt till Smolnyj för att överta den direkta ledningen av det väpnade upproret. Här rådde en feberaktig verksamhet. Den franske kaptenen Jacques Sadoul, medlem av den franska militärmissionen i Petrograd, berättade om stämningen i Smolnyj denna avgörandets dag:

Alla gatukorsningar bevakas av rödgardister. Överallt löper patruller omkring, fastän några pansarbilar snabbt far förbi. Då och då hör man skott. Vid första buller börjar den talrika mängden av nyfikna att springa, kastar sig på marken, söker skydd intill murarna, tränger sig in i portvalven, men nyfikenheten är starkare, och strax skrattar man åt allt. Vid Smolnyj står många avdelningar av det röda gardet och den reguljära armén på vakt åt revolutionskommittén. I trädgården är maskingevär uppställda. Mellan fasadens pelare står några kanoner. Porten är strängt bevakad. Tack vare mitt inträdeskort till bondesovjeten med ett ord från Longuet till Steklov och särskilt tack vare mina bristande kunskaper i ryska språket bryter jag kamraternas motstånd och tränger mig in. De breda, vita eller krämfärgade korridorerna är överfyllda av en stridbar och triumferande mängd, av kamrater och soldater. Jag får inte träffa Dan och inte heller Tjernov, som lämnat Petrograd. Men genast får jag kontakt med Steklov, Kamenjev, Lapinskij . . . som är lyckliga och sysselsatta med en mängd saker och som talar franska. De mottar mig broderligt och svarar utförligt på de mest närgångna frågor. Först blir de förargade över de äreröriga rykten, som jag berättar för dem. Genast i morgon kommer en notis i pressen att försäkra hela personalen vid ambassader och missioner om den aktning, som den andra revolutionen önskar visa de allierade. Och sedan berättar de om sina framgångar. Hela Petrograds garnison är med dem, med undantag för några hundra kosacker, officersaspiranter och kvinnor. Hela förvaltningen är i deras händer. Den provisoriska regeringen är belägrad i

Vinterpalatset. De skulle redan ha varit tillfångatagna om revolutionskommittén velat använda våld; men den andra revolutionen får inte tillåta att 'en droppe blod gjutes. (Jacques Sadoul, Notes sur la révolution bolchévique, 1919)

Trotskijs hustru såg händelserna också från något annorlunda aspekter:

Det var dåligt med maten och sömnen. Vi arbetade så gott som tjugofyra timmar om dygnet. Vi var skilda från våra barn, och oktoberdagarna var därför också dagar av ångest för deras öde. I skolan där de gick fanns två ”bolsjeviker”: vår Leva och vår Serjosja, och en tredje, en ”sympatisör”, som de sade. Mot dessa tre barn stod den slutna gruppen av avkomlingar till den härskande demokratin, kadetterna och socialrevolutionärerna. När misshälligheterna antog en allvarligare form var kritiken som alltid förbunden med ”slående” argument. Mer än en gång måste rektorn slita mina söner ur händerna på ett band unga ”demokrater” som överfallit dem. Med ett ord, barnen uppträdde som sina föräldrar. Rektorn var kadett och försummade därför aldrig att bestraffa mina söner: ”Ta era mössor och gå hem!”

(Leo Trotskij: Geschichte der russischen Revolution⁴)

Den 25 oktober varnade Kerenskij ännu i förparlamentets tidning:

Dagligen publiceras uppmaningar till uppror i de bolsjevistiska tidningarna. Jag är i allmänhet för att regeringen handlar långsamt och i det rätta ögonblicket desto mer beslutsamt . . . Regeringen har denna gång avsikten att göra slut på de oroligheter, pöbeln ställer till med. Jag begagnar medvetet detta uttryck, jag säger ”pöbeln”.

På ett stort möte på ”Cirkus Modern” talade en matros till mängden:

Kamrater, de som har makten fordrar av oss det ena offret efter det andra, men de som äger allt lämnar man i fred . . . Soldaten vill veta varför och för vem han kämpar. För Konstantinopel, för demokratin eller för de kapitalistiska banditerna? Bevisa för mig, säger han, att jag kämpar för revolutionen, så skall jag marschera och kämpa utan att någon behöver hota mig med dödsstraff.

Om jorden tillhör bönderna, fabrikererna arbetarna och makten sovjeterna — då vet vi att vi har något att försvara och kommer att slåss för att rädda det!

Kerenskij:s sista appell till folket:

De genom bolsjevikernas förryckta försök orsakade oroligheterna har bragt landet till avgrundens rand. Alla krafterns anspänning, vars och ens mod och uppoffring måste till för att vi segerrikt skall kunna utgå ur den förfärliga prövning, som nu vilar på vårt fädernesland.

Ända till dess den provisoriska regeringens nya kabinett bildats om det nu kan bildas — måste var och en stanna på sin post och uppfylla sin plikt mot det lidande Ryssland . . . Det är nödvändigt att till varje pris bevara truppernas kampkraft och upprätthålla ordningen, i det man skyddar armén från nya störningar och upprättar ett ömsesidigt absolut förtroende mellan över- och underordnade. Jag befäller allt befäl och alla

⁴ Detta kassiska arbete finns på svenska: [Ryska revolutionens historia del 1](#), [Del 2](#) och [Del 3](#)

kommissarier att för fäderneslandets räddning stanna på sin post, liksom jag själv stannar på arméöverbefälhavarens post, till dess den provisoriska regeringen för republiken kungjort sin vilja.

(Alexandre Kérenski: *L'expérience Kérenski*. Paris 1936)

Appellen hade inte någon verkan. Enligt den monarkistiske generalen Krasnov, kosackanförelaren, hos vilken han sökte stöd, tänkte Kerenskij redan på flykt, och han flydde också en halv timme senare.

De revolutionära hade då praktiskt taget segern i sina händer. Om den i stort sett oblodiga aktionens förlopp ger ett telefonsamtal mellan ordföranden i Östersjöflottans centralkommitté P. J. Dybenko och V. P. Jevdokimov en föreställning:

Den 25 oktober 1917

— Här ordförande Dybenko.

— Här Jevdokimov. Jag skall informera om läget i Petrograd. Klockan 3 på eftermiddagen i går beordrade provisoriska regeringen att broarna skulle spärras och satte ut vaktposter av officersaspiranter och folk från stötbataljonerna. Nikolausbron och Slottsbron öppnades, medan vi erövrade Troitskijbron . . . På eftermiddagen visade sig i stadens centrum patruller av officersaspiranter och stöttrupper samt andra förband, som började beslagta passerande bilar under förevändningen att ”bolsjeviker” i alla fall kommer att ta dem ifrån er och skada dem utan att betala ersättning, medan provisoriska regeringen ansvarar för eventuella skador om vi tar dem. På så sätt fick områdesstaben en försvarlig mängd konfiskerade bilar.

Vi inledde samtidigt en motaktion, vars första uppgift var att göra alla broar framkomliga. I detta syfte överförde vi ”Aurora” till Nikolausbron och tillkallade samtidigt våra förband från 2:a Baltiska och Derjabinska kasernerna. De besatte Nikolausbron efter att ha drivit bort officersaspiranterna. Samma sak skedde med Slottsbron, varefter alla broar var framkomliga. Snart kommer erforderliga styrkor från Kronstadt. Kronstadt är redo och står i förbindelse med oss. I natt har vi häktat dem som misskött sig och satt dem i säkert förvar på Peter Paul-fästningen. Fästningen är i våra händer. De flesta officersaspiranterna har försvunnit under natten; man ser bara ett fåtal på Nevskij. Distrikten hålls till större delen besatta av pålitliga vaktposter från oss för att det inte skall bli tillfälle till stöld och plundring. För två timmar sedan satte vi ut posteringar vid Riksbanken, Hotell Astoria och en del andra platser. Meningen är att vi skall besätta allt som behövs. Enligt uppgift står postkontoret och andra viktiga institutioner under vår bevakning. Natten har varit lugn. Inga excesser, såvitt vi vet.

Ni måste skyndsamt skicka en erfaren man till Viborg som kommissarie för telegrafan, för där går allt utan kontroll. Våra kommissarier i Beloostrov behöver också ett 60-tal man till, helst matroser; skicka dem genast om ni kan. I Petrograd är trupperna med få undantag på vår sida. Det finns uppgifter att provisoriska regeringen eventuellt kan påräkna hjälp från fronten. Åtgärder har vidtagits och jag skall rapportera resultatet. Man vill gärna tro att allt skall gå lugnt, även om Kerenskij bestämt har uttalat sig för extrema repressalier med alla medel.

[...]

Dybenko: — Som svar på Kerenskij's repressalierhot har vi sändt förstärkningar till er,

två avdelningar soldater och matrosar. De förklarade vid avresan att de inte tänkte låta en enda borgare få behålla livhanken. Nu är fyra torpedbåtar med stridsberedda plutoner på väg till er som undsättning. Hälsa revolutionskommittén att den skall sända två eller tre officerare att möta vår matrosavdelning. Hela flottan och garnisonen ligger i beredskap, telegrafera om det behövs hjälp.

Jevdokimov : — Det är alldeles klart att utmaningspolitiken och broöppningarna syftar till att omintetgöra kongressen, men den kommer att hållas programenligt. Den öppnas vid tolvtiden i dag eller något senare. Allt jag får veta skall jag om möjligt rapportera till er.

Dybenko: — Torpedbåten ”Sam-son” går i täten med flaggparollen ”Ned med koalitionen, leve Allryska sovjetkongressen, all makt åt sovjeterna!” Nu väntar vi på att ni tar makten. Meddela oss om det blir svårigheter, så skall vi försöka ta makten själva. Det var allt tills vidare!

Om erövringen av Vinterpalatset och arresteringen av den provisoriska regeringen föreligger flera ögonvittnesberättelser. Utom ett avsnitt ur John Reeds klassiska revolutionsskildring ”Ten days that shook the world” återger vi här vad Vinterpalatsets erövrare, Vladimir Antonov-Ovsejenko, själv har att berätta:

Klockan är 12 den 25 oktober. Enligt kommandanten G. I. Blagonravov är allt klart i Peter Paulfästningen. Från Smolnyj rapporteras att alla regeringsbyggnader och stationer har erövrats utan blodsutgjutelser. Det gäller att så fort som möjligt göra slut på Kerenskij's regering. Jagarna från Helsingfors har anlänt. De seglar upp på Neva i gryningen. Kryssaren ”Aurora” har ankrat ända framme vid Nikolaus-bron.

En motorbåt för mig snabbt förbi det surmulna Vinterpalatset.

Jag klättrar upp på minsveparen ”Amurs” däck. Ett par tusen unga kraftiga pojkar med gevär i trygga händer fyller däcket. Jag talar till dem:

”Där ser ni Vinterpalatset — Kerenskijpatraskets sista tillhåll. Vi måste inta det.”

Strax skall de landsättas vid Häst-gardesboulevarden, upprätta förbindelse med första flottavdelningen och efter artilleribeskjutning gå till attack mot Vinterpalatset. Medan jag talar betraktar jag dessa energiska, otåliga ansikten. Nej, de här pojkarna behöver inte uppageras. En kraftfull ung våg har sköljt in från Kronstadt till Petrograd.

”Nu är du illa ute, Kerenskij! Leve det revolutionära Kronstadt!” Med de orden slutar jag talet utan att kunna dölja den rörelse och glädje jag känner.

Hurraropen skallar som ett varnande tordön ut över Neva.

Tillbaka till fästningen. Är allt i sin ordning där? Ett ultimatum har just avsänts till provisoriska regeringen: ”Om ni inte kapitulerat kl. 6.20 öppnas eld mot Vinterpalatset.” ”Fast artilleristerna säger att det inte går att skjuta”, framhåller Blagonravov, ”projektilerna passar inte och det är någon olja som fattas . . .” -- ”Vad nu då, ni rapporterade ju att allt var klart ? Artilleristerna försöker väl bara att dra er vid näsan. Kom så går vi till batteristerna!” Det håller redan på att bli mörkt och vi har svårt att hitta i fästningens labyrinter. ”Alright. Kalla hit artilleristerna från marinens artilleriskjutfält. Ge signal med signalkanonen”, beordrar jag. Det är alldeles mörkt nu. En hotfull, olycksbådande tystnad har lägrat sig kring Vinterpalatset. Från Smolnyj manar

man på oss. ”Fan vet vad som kan hända för er skull”, förebrår jag Blagonravov. På andra sidan bryter en eldstrid plötsligt ut. Någon kommer inrusande i kommandant-rummet : ”De kapitulerar, vårt ultimatum har antagits!”

Blagonravov är nära att falla ihop av sinnesrörelsen men hämtar sig genast och omfamnar mig under tårar.

Jag far över till Vinterpalatset i motorbåt. Vid palatset pågår oorganiserad eldgivning, en del militärer har redan gett upp. Men regeringen sitter kvar i palatset. Det är kolmörkt. Skottblixtar, kulsprutesmattor. På Millionnaja väller en oordnad hop av matroser, soldater och rödgardister fram mot palatsets portar för att i nästa ögonblick vika tillbaka och söka skydd längs väggarna, när officersaspiranterna öppnar eld från vedbarriaderna.

Äntligen gör sig Peter Paulfästningen hörd. Ett kanonskott ekar dovt.

Officersaspiranterna höll ut en timme till. På den smala slingrande trappan var det svårt att angripa dem. De slog flera gånger tillbaka den anstormande massan. Men till slut orkade de inte längre. De lät meddela att de upphörde med motståndet.

Barrikadresten, madrasser, patronramar, vapen och avgnagda ben ligger kringslängda överallt. Officersaspiranterna har kapitulerat. Men i en av de stora salarna stod de i orörliga led med gevären beredda. Belägrarna tvekade. Tjudnovskij och jag gick fram till denna skara ungherrar, provisoriska regeringens sista garde. De stod som förstenade och det var svårt att slita gevären ur deras händer. ”Är provisoriska regeringen här?” ”Ja, den är här”, svarade en officersaspirant inställsamt. ”Jag är med er”, viskade han till mig.

Här är den alltså, denna provisoriska regering som försökte att rädda något som inte kunde räddas, något som livet redan hade dömt ut. Den sista borgerliga regeringen i Ryssland. Vi häktar den. Det finns de som vill göra processen kort med den, men vi ser till att ministrarna under stark bevakning förs över till Peter Paul-fästningen.

Och John Reed berättar:

Onsdagen den 25 oktober steg jag upp mycket sent. Tolvslagen dånade från Peter Paulkatedralen när jag gick på Nevskij prospekt. Det var en rå, kall dag. Framför de låsta grindarna vid Riksbanken stod några soldater med bajonetterna påsatta.

”Vilken sida är ni på?” frågade jag. ”Regeringens?”

”Finns ingen regering längre”, svarade en med ett grin. ”Slava Bogu! Gud ske pris!” Det var allt jag kunde få ur honom.

Spårvagnarna var i gång på Nevskij, män, kvinnor och barn hängde i klasar utanpå dem. Affärerna var öppna och människorna tycktes vara mindre ängsliga än dagen innan. En ny skörd av appeller mot uppror hade spruckit ut på väggarna under natten — riktade till bönderna, frontsoldaterna och Petrograds arbetare.

[. . .]

Jag köpte ett exemplar av *Rabotji Put*, den enda tidning som tycktes gå att få, och lite senare gav jag en soldat femtio kopek för ett exemplar av Den Bolsjeviktidningen, tryckt på stora ark på det erövrade Russkaja Volja, hade kolossala rubriker: ”All makt

— till arbetarnas, soldaternas och böndernas sovjet! Fred! Bröd! Jord!”

Just där Jekaterinakanalen svängde drogs en kordong beväpnade matrosar över Nevskij, som i kolonner på fyra hindrade strömmen av gångtrafikanter. Det var väl en tre, fyra hundra människor, män i bonjour och välklädda kvinnor, officerare . . . Allt slags folk.

[...]

Likt en svart flod, som uppfyllde hela gatan, strömmade vi tysta genom Röda valvet när en man strax framför mig sade lågt: ”Se upp, kamrater! Lita inte på dem! De kommer säkert att skjuta!” På andra sidan började vi hukande springa, men hejdade oss plötsligt vid Alexanderkolonnen.

”Hur många av er dödade de?” frågade jag.

”Vet inte. Ett tiotal ...”

Efter att ha stått och tryckt där ett par minuter, några hundra människor, tycktes massan lugnad och började utan någon uppmaning plötsligt dra sig framåt. Det var då, i ljuset från Vinterpalatsets fönster, som jag upptäckte att de första två, tre hundra männen var rödgardister och bara ett fåtal soldater. Vi klättrade över barrikaderna av vedstaplar och gav till ett triumferande tjut när vi snubblade över en hög gevär, vilka kastats ned där av officersaspiranter som stått på vakt. På båda sidor om huvudpassagen stod portarna vidöppna, ljus strömmade ut och från den stora byggnaden kom inte ett ljud.

Påknuffade av den otåliga vågen av människor trängde vi in genom den högra porten, som öppnade sig mot ett stort, kallt, välvt rum, östra flygelns förrådsrum, varifrån ett virrvarr av korridorer och trappor löpte ut. Här stod ett antal stora koffertar, och rödgardisterna kastade sig över dem, bände upp dem med sina gevär och drog fram mattor, gardiner, linne, porslin, fat, glas . . . En man gick omkring med en bronsklocka på axeln, en annan hade hittat en plym av strutsfjädrar, som han stuckit i sin hatt. Plundringen hade just börjat när någon ropade: ”Kamrater, ta ingenting! Det här är folkets egendom!” Genast ropade tjugo röster: ”Stopp!

Lägg tillbaka allt! Ta ingenting! Folkets egendom!” Ivriga händer drog ned plundrarna. Gobelängerna slets bort ur de armar som höll dem, två män tog hand om bronsklockan. Snart hade sakerna stoppats tillbaka i sina koffertar och självutnämnda poster stod vakt. Allt skedde spontant. Genom korridorerna och upp i trapporna steg ropet starkare och starkare: ”Revolutionär disciplin! Folkets egendom . . .”

Vi gick över till den vänstra ingången i västra flygeln. Även där gav man samma order. ”Utrym palatset!” vrålade en rödgardist där han stack in huvudet genom en dörr. ”Kom, kamrater, låt oss visa att vi inte är tjuvar och banditer. Alla, utom kommissarierna, ska ut ur palatset tills vi satt ut poster.”

Två rödgardister, en soldat och en officer, stod med revolverar i händerna.

En annan soldat satt vid ett bord bakom dem med penna och papper. Rop som ”Ut, alla! Ut, alla!” hördes överallt och massan började strömma ut genom dörren, knuffande och skuffande under vilda protester. Varje man som dök upp i dörren greps av den självutnämnda kommittén, som undersökte hans fickor och tittade under hans rock. Allt som inte tydligt och klart var hans ägodelar togs om hand, mannen vid

bordet noterade det på sitt papper och det bars in i ett bakre rum. Den mest underliga samling saker konfiskerades på detta sätt: statyetter, bläckhorn, sängöverkast med tsarens monogram, ljusstakar, en liten oljemålning, läskblock, svärd med förgyllda fästen, tvålar, kläder av alla slag, filter. En rödgardist kom bärande på tre gevär, två av dem hade han tagit från officersaspiranterna; en annan hade fyra portföljer, späckade med dokument. En del av syndarna gav ifrån sig sina saker med surmulen min, andra bönade och bad som barn. Kommittén avbröt allt prat med att förklara att stöld inte var värdigt folkets hjältar; många av dem som hade blivit tagna på bar gärning stannade kvar för att hjälpa till med undersökningen av de övriga kamraterna.

Officersaspiranterna kom ut i klungor på tre eller fyra. Kommittén kastade sig över dem med överdrivet nit och fällde sådana anmärkningar som ”Provokatörer! Kornilovister! Kontrarevolutionärer! Folkets mördare!” medan de undersökte dem. Men officersaspiranterna utsattes aldrig för våld, även om de var skräckslagna. De hade också sina fickor fulla med små rov. Dessa noterades sorgfälligt av skrivaren och överfördes till det bakre rummet . . . Officersaspiranterna var nu avväpnade. ”Nå, tänker ni höja vapen mot folket igen?” frågade högljudda röster.

”Nej”, svarade de en efter en. Varefter de släpptes fria.

Vi frågade om vi kunde få gå in. Kommittén blev osäker, men den storsväxte rödgardisten svarade kort att det var förbjudet. ”Vad är ni för ena?” frågade han. ”Hur ska jag kunna veta att ni inte allihop är Kerenskijs män?” (Vi var fem, två kvinnor.)

”Pozjal'st, tovarisji! Ursäkta kamrater!” En soldat och en rödgardist dök upp i dörren och knuffade undan hopen, och efter dem kom vakter med bajonetterna på. Därefter kom en rad civilklädda män — medlemmarna av provisoriska regeringen. Först kom Kisjkin, hans ansikte var härjat och blekt, sedan Rutenberg, som stirrade trumpet i golvet; Teresjtjenko kom därefter, han stirrade skarpt omkring sig; hans blick fixerade oss kallt . . . De passerade under tystnad; de segrande upprorsmännen knuffade på varandra för att se, men det föll bara några få vredgade anmärkningar. Det var först senare som vi fick veta att folket på gatan hade velat lyncha dem och skott hade avlossats — men matroserna hade fört dem välbehållna till Peter Paul . . .

Under tiden gick vi in i palatset utan att någon hejdade oss. Människor sprang fortfarande hit och dit i korridorerna, upptäckte nya rum i den väldiga byggnaden medan de sökte efter officersaspiranter i undangömda förläggningar, som inte existerade. Vi gick k en trappa upp och vandrade genom rum efter rum. Denna del av palatset hade blivit intagen av andra truppstyrkor från Nevasidan. Målningar, statyer, gobelänger och mattor i de stora representationsvåningarna hade lämnats orörda, men på kontoren hade varje skåp och skrivbord blivit grundligt genomletade, papper låg utspridda på golvet, och i privatsviterna hade man skurit upp stoppningen i sofforna och vänt ut och in på garderoberna. Det mest åtråvärda bytet var kläder, som det arbetande folket behövde. I ett rum där man hade magasinerat möbler överraskade vi två soldater som höll på att slita bort det utsökta spanska lädret på stolarna. De förklarade att de skulle göra skor . . .

De gamla palatstjänarna i sina blå och röda och gyllene uniformer gick nervösa omkring och upprepade: ”Ni kan inte gå in där, *barin*. Det är förbjudet . . .” Vi trängde slutligen in i den sal, dekorerad i guld och malakit och med karmosinröda brokad-draperier, där ministrarna hade suttit hela den dagen och natten, och där portvakterna

hade förrått dem till rödgardisterna. Det långa bordet med grön boj stod som de hade lämnat det. Framför varje tom stol fanns penna, bläck och papper. På papperen hade man klottrat ner påbörjade aktionsplaner, utkast till proklamationer och manifest. De flesta anteckningar hade strukits över, som om man upptäckt det meningslösa i dem, och resten av arken täcktes av tankspritt nedklottrade geometriska figurer, som om skrivarna modfällda hade lyssnat medan minister efter minister lade fram fantastiska förslag. Jag tog ett av dessa nedklottrade papper med Konovalovs handstil och läste: ”Provisoriska regeringen anmodar alla klasser att stödja Provisoriska regeringen . . .”

Man bör komma ihåg att fastän Vinterpalatset var omringat stod regeringen hela tiden i kontakt med fronten och det övriga Ryssland. Bolsjevikerna hade arresterat krigsministern tidigt på morgonen, men de kände inte till den militära sändaren på vinden och inte heller den privata telefonlinjen till Vinterpalatset. Där på vinden satt hela dagen en ung officer och sände ut en flod av appeller och proklamationer över landet, och när han hörde att palatset hade intagits tog han på sig sin mössa och lämnade helt lugnt huset ...

Upptagna som vi var dröjde det länge innan vi upptäckte en förändring i soldaternas och rödgardisternas attityd runt omkring oss. När vi gick från rum till rum hade vi hela tiden en liten grupp efter oss, tills vi kom fram till det stora tavelgalleriet — där vi tillbringat föregående kväll med officersaspiranterna — då ett hundratal män vällde fram mot oss. En jättelik soldat ställde sig i vår väg, hans ansikte var buttert misstänksamt.

”Vad är ni för ena?” morrade han. ”Vad gör ni här?” De andra omringade oss långsamt, stirrade på oss och muttrade: ”Provokatörer!” Jag hörde någon säga: ”Plundrare!” Jag visade upp våra pass från militära revolutionskommittén. Soldaten tog dem stridslystet, vände dem upp och ned och tittade oförstående på dem. Tydligt kunde han inte läsa. Han lämnade tillbaka dem och spottade på golvet. ”*Bumagi!* Papper!” sade han föraktfullt. Ringen av människor slöt sig trängre om oss, som vild boskap kring en cowboy till fots. Över deras huvud fick jag syn på en officer och ropade på honom. Han trängde sig fram till oss.

”Jag är kommissarien”, sade han till mig. ”Vilka är ni? Vad står på?” De andra stod avvaktande. Jag visade fram papperen.

”Är ni utlänningar?” frågade han snabbt på franska. ”Det är mycket farligt . . .” Sedan vände han sig mot hopen och höll upp dokumenten. ”Kamrater!” ropade han. ”De här människorna är utländska kamrater — från Amerika. De har kommit hit för att kunna berätta för sina landsmän om modet och den revolutionära disciplinen i proletärerernas armé!”

”Hur kan man veta det ?” invände den storvuxne soldaten. ”Jag ska säga dig — de är provokatörer! De säger att de kommer hit för att titta på den revolutionära disciplinen i proletärerernas armé, men de har gått omkring obebakade i palatset, och hur ska vi kunna veta om de inte har fickorna fulla med byte?”

”*Pravilno!*” morrade de andra och trängde närmare.

”Kamrater! Kamrater!” ropade officeren, och svetten bröt fram på hans panna. ”Jag är kommissarie i militära revolutionskommittén. Litar ni på mig? Nå, jag lovar er att dessa pass är undertecknade med samma namn som signerat mitt pass!”

Han förde oss ner genom palatset och fram till en dörr ut mot Nevakajen. Där stod den

vanliga kommittén som undersökte fickor . . . ”Det var i sista stund ni kom undan”, muttrade han medan han torkade sig i ansiktet.

”Vad hände med den kvinnliga bataljonen?” frågade vi.

”Å, kvinnorna!” skrattade han. ”De slängdes in i ett rum. Vi hade ett väldigt besvär med att besluta vad vi skulle göra med dem — många var ju hysteriska. Men till slut skickade vi iväg dem till Finländska järnvägsstationen och satte dem på tåget till Levasjovo, där de har ett läger . . .”

Vi gick ut i den kalla, oroliga natten, där dunkla människohoppar var i rörelse och soldater patrullerade. Från andra sidan floden, där Peter Paul-fästningens mörka massa ruvade, kom ett hett tjut . . . Trottoaren var beströdd med stuck från palatsets kornisch, där två granater från kryssaren *Aurora* hade träffat; den enda skada som uppstått vid bombardemanget.

Klockan var nu över tre på morgonen. På Nevskij prospekt lyste åter alla gatljus, och det enda tecknet på krig var rödgardisterna och soldaterna, som hukade sig runt eldar. Det var lugnt och stilla i staden — det har troligen aldrig varit så lugnt i dess historia; den natten inträffade inte ett enda rån, inget överfall.

Allt var slut — och nederlaget har liksom segern sin patetik. I sin utomordentliga självbiografi har Konstantin Paustovskij berättat om en grupp officersaspiranterns kapitulation för de nya makthavarna:

Längs hela boulevarden hängde sönderslitna telefontrådar ner. Det ven jämrande i dem, de svängde hit och dit och blev hängande ned på gatans stenläggning.

Över spårvägsskenorna låg en död häst med det gula bettet blottat.

En rännil av blod flöt på stenläggningen bredvid vårt galler.

Tigande marscherade de uttröttade rödgardisterna i hela gatans bredd fram mot Nikitskijeporten. Deras armbindlar hade snott ihop sig till tunna sammanflätade tygstrimlor. Nästan alla rökte, och de i mörkret tända cigaretternas uppflammande glöd liknade ljudlösa mynningseldar hos avfytrade gevär.

Intill biografen ”Union” hade man fäst en vit flagga vid en lyktstolpe. Vid denna fana hade officersaspiranterna ställt upp sig i led invid väggen. De bar tillbucklade skärmössor och kappor gråa av damm. Några av dem sov, stödda mot sina gevär.

En vapenlös man i läderjacka närmade sig dem. Bakom honom stod några rödgardister. Mannen i läderjackan höjde handen och sade några ord till officersaspiranterna. En högväxt officer trädde fram ur ledet. Han tog av sig sin sabel och sin revolver, kastade dem framför fötterna på mannen i läderjackan, hälsade honom, gjorde helt om och avlägsnade sig vacklande, långsamt i riktning mot Arbatskajaplatsen.

Efter honom trädde officersaspiranterna en och en fram till mannen i läderjackan och lade gevär och ammunition framför hans fötter. Så gick också de långsamt och med trötta steg Nikitskijboulevarden bort mot Arbatskajaplatsen, på samma sätt som sin officer. Några rev av sig sina epåletter. Rödgardisterna mönstrade tigande, med mörka och anspända ansikten officersaspiranterna. Inga rop, intet ord hördes.

Allt var slut.

(Konstantin Paustovskij: Autobiographie. Moskva 1957)

Den 25 oktober tillkännagav den militära revolutionskommittén att revolutionen segrat:

REVOLUTIONEN HAR SEGRAT!

Den 25 oktober (7 november)

Samtliga järnvägsstationer, telegrafan, telefonstationen och huvudpostkontoret har besatts. Vinterpalatset och Staben har avkopplats från telefonnätet. Riksbanken har intagits. Vinterpalatset, Staben och kringliggande punkter är omringade. Stötbataljonerna har skingrats. Officersaspiranterna är lamslagna. Pansarbilarna har gått över till Revolutionskommitténs sida. Kosackerna vägrar att lyda provisoriska regeringen. Provisoriska regeringen är störtad. Makten har övertagits av Petrograds arbetar- och soldatråds Revolutionskommitté.

I Petrograd ligger makten i händerna på Petrogradsovjetens militära revolutionskommitté. De samfällt revolterande soldaterna och arbetarna har segrat utan blodutgjutelse. Regeringen Kerenskij är störtad. Kommittén uppmanar fronten och hemorten att inte låta sig provoceras utan att i stället stödja Petrograds sovjet och den nya revolutionära regimen, som omedelbart kommer att erbjuda en rättvis fred, överlämna jorden till bönderna och inkalla Konstituerande församlingen. Makten ute i landet har övertagits av arbetar-, soldat- och bondesovjeterna.

Petrogradsovjetens militära revolutionskommitté

(Rabotjij i Soldat, Nr 8, 25 oktober; Derenvenskaja bednota, Nr 13, 26 oktober; Soldat, Nr 61, 26 oktober)

Hur segrarna mötte den nya dagen har Trotskij's hustru beskrivit:

Alla hade en grå-grön hudfärg, färgen hos människor som inte hade sovit, djupt insjunkna ögon och smutsiga kragar. Rummet var förpestat av tobaksrök . . . Någon satt på ett bord. Bredvid honom stod en grupp personer, som väntade på order. Lenin och Trotskij var omringade. Det föreföll mig som om instruktionerna utdelades som i drömmen. I rörelserna, i orden fanns något somnambult, något månsjukt. Ett ögonblick föreföll det mig som om jag själv var sovande och såg allt detta i sömnen, och som om revolutionen måste gå förlorad om ”de” inte fick sova ut och ta på sig rena kragar. Drömvisionen stod i det starkaste samband med just dessa kragar . . . Jag minns att jag då jag nästa dag träffade Maria Iljinitjna, Lenins syster, i all hast gjorde henne uppmärksam på att Vladimir Iljitj måste byta krage . . .

”Ja, ja”, svarade hon skrattande.

Men då hade också i mina ögon frågan om de rena kragarna förlorat sin karaktär av mardröm . . .

(Leo Trotskij: Geschichte der russischen Revolution)

Redan under det att belägringen av Vinterpalatset ännu pågick hölls strax efter halv tre ett urtima sammanträde med Petrograds sovjet, där Lenin rapporterade om revolutionens seger och ställde in den i ett större perspektiv: världsrevolutionens. På kvällen började arbetar- och soldatdeputerades sovjeters andra allryska kongress i Smolnyj, med deltagande av 670 ombud, varav 390 bolsjeviker,

179 vänstersocialistrevolutionärer, 35 socialdemokrater-internationalister osv.

Presidiet behärskades av bolsjeviker och socialistrevolutionärer. Mensjevikernas och högersocialistrevolutionärernas fraktioner fattade beslut att lämna kongressen, men många av deras ombud stannade ändå kvar. Klockan 3.10 på morgonen den 26 oktober föll Vinterpalatset och provisoriska regeringen togs fången. På kvällen antog kongressen med Lenin som föredragande enhälligt dekretet om freden — klockan var då ungefär elva:

DEKRET OM FREDEN

Enhälligt antaget på Arbetar-, soldat- och bondesovjeternas andra allryska kongress den 26 oktober 1917.

Den arbetar- och bonderegering, som skapats genom revolutionen den 24-25 oktober och som stödjer sig på arbetar-, soldat- och bondeombudens sovjet, uppmanar alla krigförande folk och deras regeringar att genast inleda underhandlingar om en rättvis, demokratisk fred.

En rättvis, dvs. demokratisk, fred, som den överväldigande majoriteten av de genom kriget utmattade, utpinade och marterade arbetarna och de övriga arbetande klasserna i alla krigförande länder längtar efter och som de ryska arbetarna och bönderna på det mest bestämda och eftertryckliga sätt krävde efter tsarmonarkins störtande — en sådan fred är enligt regeringens uppfattning en omedelbar fred utan annexioner (dvs. utan erövring av främmande jord, utan främmande nationaliteters anslutning med våld) och utan kontributioner.

Rysslands regering uppmanar alla krigförande folk att genast sluta en sådan fred, och den förklarar sig beredd att genast, utan minsta dröjsmål, vidtaga alla beslutsamma åtgärder tills alla villkoren för en sådan fred blivit slutgiltigt bekräftade genom befullmäktigade församlingar av folkrepresentanter i alla länder och av alla nationer.

Med annexion eller erövring av främmande jord avser regeringen i överensstämmelse med demokratins rättsmedvetande i allmänhet och de arbetande klassernas i synnerhet varje liten eller svag nationalitets anslutning till en stor eller stark stat utan att ett exakt, klart och frivilligt uttalande eller dito önskan av denna nationalitet föreligger, oberoende av tidpunkten då denna anslutning med våld ägt rum och likaså oberoende av hur pass utvecklad eller efterbliven den nation är, som med våld anslutes eller med våld kvarhålls inom en given stats gränser. Och slutligen ävenledes oberoende av om denna nation lever i Europa eller i fjärran transoceana länder.

Om någon som helst nation med våld kvarhålls inom en given stats gränser, om den tvärt emot sin uttalade önskan — likgiltigt om denna önskan kommit till uttryck i pressen, vid folkmöten, i beslut av partier eller i upplöpp och uppror mot det nationella förtrycket — inte erhåller rätt att genom fri omröstning och utan det ringaste tvång själv träffa avgörande om formerna för sin statliga existens, sedan den annekterande eller överhuvud den starkare nationen fullständigt dragit bort sina trupper, så utgör denna anslutning en annexion, dvs en erövring och ett övervåld.

Att fortsätta detta krig för att avgöra hur de starka och rika nationerna sig emellan skall fördela de svaga nationaliteter, som de erövat, anser regeringen vara den största förbrytelse mot mänskligheten, och den deklarerar högtidligen sin beslutsamhet att genast underteckna villkoren för en fred, som gör slut på detta krig på nämnda, för alla nationaliteter utan undantag lika rättvisa villkor.

Samtidigt förklarar regeringen, att den alls inte anser de ovannämnda fredsvillkoren vara ultimativa, dvs. den samtycker till att pröva även alla andra fredsvillkor och yrkar endast på att de fredsvillkor, som vilket som helst av de krigförande länderna kommer med, skall framläggas så fort som möjligt, fullständigt klart, med absolut uteslutande av varje slags tvetydighet och hemlighetsmakeri.

Regeringen avskaffar den hemliga diplomatin och förklarar att den å sin sida är fast besluten att föra alla underhandlingar fullständigt öppet inför hela folket. Den kommer genast att taga itu med att offentliggöra alla hemliga fördrag, som bekräftats eller ingåtts av godsägarnas och kapitalisternas regering från februari till den 25 oktober 1917. Hela innehållet i dessa hemliga fördrag, såvitt det är inriktat på — som fallet för det mesta brukar vara — att förskaffa de ryska godsägarna och kapitalisterna fördelar och privilegier, att upprätthålla eller utvidga storryssarnas annexioner, förklarar regeringen vara ovillkorligen och omedelbart ogiltigt.

Regeringen vänder sig till regeringarna och folken i alla länder och föreslår att öppna underhandlingar om ingående av fred genast inleds samt förklarar sig å sin sida beredd att föra dessa underhandlingar både skriftligen, telegrafiskt och genom förhandlingar mellan representanter för de olika länderna eller på en konferens mellan sådana representanter. För att underlätta sådana underhandlingar utnämner regeringen befullmäktigade representanter till de neutrala länderna.

Regeringen uppmanar alla regeringar och folken i alla krigförande länder att genast ingå vapenstillestånd, varvid den å sin sida anser det önskvärt, att detta vapenstillestånd ingås på minst tre månader, dvs. för en tid, som är fullt tillräcklig både för att slutföra fredsunderhandlingarna med deltagande av representanter för alla folkslag eller nationer utan undantag, vilka dragits in i kriget eller tvingats att delta däri, och för att inkalla befullmäktigade församlingar av folkrepresentanter i alla länder för att slutgiltigt fastställa fredsvillkoren.

I det Rysslands provisoriska arbetar- och bonderegering riktar detta fredsförslag till regeringarna och folken i alla krigförande länder, hänvänder den sig också och i synnerhet till de medvetna arbetarna i mänsklighetens tre mest avancerade nationer och de största staterna, som deltar i det nuvarande kriget: England, Frankrike och Tyskland. Arbetarna i dessa länder har gjort framåtskridandets och socialismens sak de största tjänster och gett storslagna exempel: chartiströrelsen i England, en rad revolutioner av världshistorisk betydelse, vilka genomförts av det franska proletariatet, och slutligen den hjältemodiga kampen mot socialistlagen i Tyskland samt det för arbetarna i hela världen mönstergilla, långvariga, ihärdiga och disciplinerade arbetet för att skapa proletära massorganisationer i Tyskland. Alla dessa förebilder av proletärt hjältemod och historisk skaparkraft är oss en borgen för att arbetarna i de nämnda länderna kommer att förstå den uppgift som nu åligger dem, nämligen att befria mänskligheten från krigets fasor och dess följder, att dessa arbetare genom sin allsidiga, bestämda och ytterst energiska verksamhet kommer att hjälpa oss att med framgång slutföra fredens sak och samtidigt de arbetande och exploaterande befolkningsmassornas frigörelse från allt slags slaveri och allt slags exploatering.

Ordföranden i Folkkommisariernas råd

Vladimir Uljanov-Lenin (Izvestija 27 oktober 1917)

Klockan hade hunnit bli två på natten då det andra historiska dekretet — dekretet om jordfrågan, uttrycket för bondemassornas så länge otillfredsställda förväntningar och intressen, antogs. I det hette det bland annat:

- 1) Godsägarnas äganderätt till jorden upphäves omedelbart utan något slags ersättning.
- 2) Godsägarnas egendomar, liksom all jord tillhörande tsarfamiljen, all kloster- och kyrkojord med alla deras levande och döda inventarier, herrgårdsbyggnader och alla tillbehör, övergår till distriktsjordkommittéernas och bondeombudens kretssovjeters förfogande till dess konstituerande församlingen sammanträtt.
- 3) Varje slags skadegörelse på den konfiskerade egendomen, som härefter tillhör hela folket, betraktas som en svår förbrytelse och bestraffas av revolutionsdomstolen. Bondeombudens kretssovjetter vidtager alla nödvändiga åtgärder för att upprätthålla den strängaste ordning vid konfiskationen av godsägarnas egendomar, för att fastställa vilka arealer som skall konfiskeras, för att upprätta en noggrann förteckning över all den egendom som konfiskerats och för att hålla en sträng revolutionär bevakning över hela det jordbruk, som övergår till folket, med alla dess byggnader, redskap, boskap, livsmedelsförråd osv.
- 4) Som rättesnöre vid genomförandet av de stora jordomdaningarna till dess de slutligen fastställts av konstituerande församlingen bör överallt tjäna följande bondeinstruktion, som sammanställts av redaktionen för "Izvestija Vserossijskogo Soveta Krestianskich Deputatov" på basis av 242 lokala bondeinstruktioner samt publicerats i Nr 88 av denna tidning (Petrograd, Nr 88, den 19 augusti 1917).

Ordföranden i Folkkommisariernas råd Vladimir Uljanov-Lenin (Derevenskaja bednota, Nr 15, den 28 oktober 1917)

Vid denna kongress bildades också en regering, vari dock vänstersocialistrevolutionärerna vägrade delta. Den fick därmed en helt bolsjevistisk sammansättning. Vad den skulle kallas blev föremål för ett meningsutbyte mellan Lenin och Trotskij :

"Framför allt ingenting om 'ministrar'! Titeln är motbjudande och avdankad", sade Lenin.

"Man kunde kanske säga 'kommisariet'", insköt jag, "men det finns redan nu alldeles för många kommisariet . . . Kanske 'överkommisariet' . . . Nej, det låter inte bra. Om vi sade 'folkkommisariet' ?"

"Folkkommisariet? Ja, varför inte. Och regeringen som helhet?"

"Folkkommisariernas råd ?"

"Folkkommisariernas råd", genmälde Lenin, "det låter utmärkt : det luktar revolution."

(Leo Trotskij: Lénine. Paris 1925)

I det första folkkommisariernas råd ingick följande personer:

Ordförande i folkkommisariernas råd V. I. Uljanov (Lenin)

Folkkommisarie för inrikes ärenden A. I. Rykov

Folkkommisarie för jordbruksärenden V. P. Miljutin

Folkkommisarie för arbetsfrågor — A. G. Sjljapnikov

Kommitterade för militära och marina ärenden — V. A. Ovsejenko (Antonov), N. V. Krylenko och P. J. Dybenko
 Folkkommisarie för handel och industri V. P. Nogin
 Folkkommisarie för undervisningsärenden — A. V. Lunatjarskij
 Folkkommisarie för finansärenden — I. I. Skvortsov (Stepanov)
 Folkkommisarie för utrikes ärenden L. D. Bronstein (Trotskij)
 Folkkommisarie för justitieärenden G. I. Oppokov (Lomov)
 Folkkommisarie för livsmedelsärenden — I. A. Teodorovitj
 Folkkommisarie för post och telegraf N. P. Avilov (Glebov)
 Ordförande för nationalitetsärenden — J. V. Dzjugasjvili (Stalin)

Mellan klockan fem och sex på morgonen den 27 oktober avslutades denna historiska andra sovjetkongress. Oktoberrevolutionen hade segrat i Petrograd, och den segrade i Moskva och hela landet. En ny statsmakt hade kommit till efter århundraden av självhärskardöme och en kort parentes av parlamentariska försök, militärkupper och fruktlösa ansträngningar att blåsa liv i ett krig som det ryska folket inte ville veta av. Denna nya statsmakt var med Lenins ord ”proletariatets och de fattiga böndernas revolutionärt demokratiska diktatur”.

Revolutionens huvudagerande vilade ut för en kort stund, fick några timmars sömn och bytte kanske också kragar.

Och besättningen på kryssaren ”Aurora”, som med sitt berömda skott öppnade vägen för en ny tidsålder, skrev ett indignerat brev till tidningen ”Pravdas” redaktion:

Till alla ärliga medborgare i staden Petrograd från besättningen på kryssaren ”Aurora”, som framför sin skarpa protest mot okontrollerade beskyllningar som utslungats och som är djupt kränkande för kryssarens besättning! Vi förklarar att vi kom till Vinterpalatset inte för att förstöra det och inte för att döda fredliga människor. Vi kom för att försvara och om så krävdes dö för friheten och revolutionen i kamp mot kontra-revolutionärerna.

Pressen skriver att ”Aurora” öppnade eld mot Vinterpalatset. Förstår då inte herrar journalister att om vi hade öppnat artillerield så skulle det inte ha blivit sten på sten kvar vare sig av Vinterpalatset eller de kringliggande gatorna? Men har då detta inträffat i själva verket?

Vi vänder oss till er, arbetare och soldater i Petrograd! Tro inte på provokatoriska rykten. Tro inte att vi är förrädare och plundrare och kontrollera själva alla rykten. Vad skotten från kryssaren beträffar avlossades bara ett löst skott från en sextumskanon som signal till alla fartyg på Neva och en uppmaning till vaksamhet och beredskap. Vi ber alla redaktioner att införa detta meddelande.

Ordföranden i fartygskommittén

A. Belysjev

Vice ordf. P. Andrejev

Sekreterare (namnteckning)

(Pravda, Nr 170, den 27 oktober 1917)